

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. เจ้าดวงเดือน	ณ เชียงใหม่	ประธานสภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
จังหวัดเชียงใหม่
2. นางพัชรินทร์	สุกัณสีด	ชมรมเพื่อนเชียงใหม่
3. นางสาวพัชรินทร์	อาวิพันธ์	ผู้อำนวยการมูลนิธิ วาย. เอ็ม. ซี.เอ
เพื่อการพัฒนาภาคเหนือ
4. นางวิไล	พรหมกันทา	ประธานศูนย์สตรีชวาเนาแห่งประเทศไทย
จังหวัดเชียงใหม่
5. ม.ล. ปรียะพรรณ	ศรีธวัช	นายกสมาคมสตรีนักธุรกิจแห่งประเทศไทย
จังหวัดเชียงใหม่
6. น.ส. สิริลักษณ์	เทศวิศาล	หัวหน้าศูนย์ฝึกภาคเหนือ สมาคม Y.W.C.A.
จังหวัดเชียงใหม่
7. รองศาสตราจารย์ เบญจวรรณ	ทองศิริ	ศูนย์สตรีภาคเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
8. รองศาสตราจารย์ ดร. บุปผา	วัฒนาพันธ์	ประธานศูนย์สตรีล้านนา
9. นางอุษณีย์	กิติพรพิสิฐ	ศูนย์ประสานงานกิ่งแวงล้อม เขต 8
10. นางจันทร์ธา	วิจารณ์เจริญ	ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอเมือง
11. นางสาวทอง	ชัยชนะ	ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอแม่อาว
12. นางแก้วภา	ใจแก้ว	ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอหางดง
13. นางเยาวภา	กันทาลักษณ์	ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอแม่ริม
14. นางวัฒนา	เกษศรี	ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอสันทราย
15. นางประนอม	เมฆขจร	ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอแม่แตง
16. นางสุมิตรา	วงศ์คำฟูเจริญ	ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอสารภี
17. นางเรณู	พลีปราการ	ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอสันป่าดง

ภาคผนวก ข

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกรณีศึกษาเป็นรายชื่อสมมุติ ทั้งนี้ เพื่อรักษามารยาทและสิทธิส่วนบุคคลต่อการเสนอความเห็นในที่สาธารณะ

กรณีศึกษาที่ 1

นางจันทร์เพ็ญ

นางจันทร์เพ็ญ เป็นผู้นำองค์กรสตรีเอกชนระดับแนวหน้าในเชียงใหม่ แม้จะมีอายุมากแล้ว แต่ยังแข็งแรง ก่อนเคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการวางแผนครอบครัว มีความภูมิใจในตำแหน่งนี้มากเพราะว่าเป็นผู้หญิงคนเดียวที่สหพันธ์วางแผนครอบครัวโลกขอให้ เป็นผู้อำนวยการวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย แต่ก่อนการวางแผนครอบครัวใช้ได้เฉพาะคนในเมือง คนชาวเขาไม่ยอมรับ เฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ อัตราการเพิ่มของประชากรมีสูงถึงร้อยละ 1.2

นางจันทร์เพ็ญ มีแนวคิดในการจัดการสิ่งแวดล้อมว่า ต้องคุมกำเนิดประชากรเพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจากการที่บ้านเมืองมีประชากรเพิ่มมากขึ้น เมื่อ 50 ปีก่อน ประชากรมีน้อยประมาณ 18 ล้านคน หาที่ทำกินได้ง่าย แต่เมื่อรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้เพิ่มผลเมือง เช่น การประกวดแม่ดีเด่นของชาติ ใครมีลูกมากจะได้รับรางวัลเป็นแม่ดีเด่นของชาติ ทำให้ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนถึง 60 ล้านคนในปัจจุบัน ประกอบกับมีชนกลุ่มน้อยเข้ามาอยู่ในเมืองด้วย ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องส่งเสริมการวางแผนครอบครัว ผลกระทบของจำนวนประชากรต่อสิ่งแวดล้อมนั้น คนจะไปทำลายป่าบุกรุกเป็นที่อยู่อาศัย เชียงใหม่มีภูเขาสูงจึงมีชาวเขาหรือชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่มาก จึงเกิดปัญหาที่ดินทำกินและการทำลายสิ่งแวดล้อมเพราะความรู้และขาดการศึกษา มักง่ายและใช้ทรัพยากรอย่างไม่ระมัดระวัง ตัดต้นไม้ เผาป่า บางครั้งเพียงเพื่อหาแมลงตัวหนึ่ง หรือการเข้าป่าเอาธนูเข้าไปจุดหนองไม้โดยไม่ระมัดระวัง คนเหล่านี้ไม่ได้ปลูกต้นไม้ขึ้นเลย แต่จุดกันถึงรากถึงโคนจนต้นไม้ตายไป เป็นเพราะว่าชาวเขามีวิถีชีวิตที่จะต้องทำกินด้วยการถางป่าทำไร่เลื่อนลอย พวกเขาจะปลูกผักกะหล่ำแต่ขาดความรู้แผนใหม่ใส่สารเคมีลงไป แล้วก็เอามาขายให้คนเมืองกิน กลายเป็นว่าอยู่กันแบบตายผ่อนส่ง การจัดการสิ่งแวดล้อมแม้จะเข้าไป แต่ถ้าหากเริ่มต้นแล้วคิดว่าช้าดีกว่าไม่ทำ เมื่อป่าถูกทำลายไม่ได้มีผลเสียเฉพาะสิ่งแวดล้อมอย่างเดียวแต่จะกระทบถึงประเทศชาติด้วย เมื่อก่อนนี้ไม้สัก ข้าว ยางพารา เป็นสินค้าออกที่เป็นสัญลักษณ์ของประเทศ แต่ปัจจุบันนี้ไม่มีไม้สักจะส่งออก ในเมืองเชียงใหม่ข้าวสารไม่พอกินต้องไปซื้อข้าวมา

จากที่อื่น การทำลายป่าทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรของชาติ รวมไปถึงต้นน้ำลำธารและทรัพยากรต่างๆ เกิดความแห้งแล้ง เมื่อก่อนไม่เคยมีฝนหลวง ปัจจุบันต้องมี พอลิ่งแควดล้อมเสียไปแล้วก็ไม่สามารถเรียกร่องเอาคืนมาได้

วิธีการในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั้น นางจันทร์เพ็ญได้เสนอวิธีการว่าต้องปลูกให้ชุมชนมีความตื่นตัวในการรักษาป่าจากที่เหลือเพียงร้อยละ 20 ของพื้นที่ประเทศให้ได้ รัฐบาลต้องเร่งรัดผลักดันแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาแย่งคนไทยออกนอกประเทศ เพราะคนพวกนี้เข้ามาเพิ่มจำนวนประชากรเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมด้วย ส่วนบนคอยนี้ก็เป็นหน้าที่หลักของป่าไม้วางจะคิดอย่างไร ในหลวงท่านทรงทดลองว่าพื้นที่ประมาณ 4 เมตร จะไม่ปลูกอะไรเลยปล่อยให้เป็นป่า โดยที่ไม่ต้องทำลาย ชาวบ้านหลายแห่งแม้จะฟันต้นไม้ไปแต่ไม่ได้ขูดเอารากไปถือว่ายังดีเพราะว่าต้นไม้สามารถงอกออกใหม่ได้ การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อ โดยเฉพาะความเชื่อด้านป่า เอ่วัฒนธรรมเข้าไปใช้สอดแทรกในเรื่องการปลูกป่า ปัจจุบันการพัฒนาทางเศรษฐกิจและวิทยาศาสตร์ทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมใหม่ที่เป็นคอนกรีต คนจึงไม่รู้จักสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ กิจกรรมที่ทำได้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติโดยใช้วัฒนธรรมสอดแทรกคือ การปลูกฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองในโรงงานฝ้ายดวงเดือนแม้จะให้ผลผลิตต่อไร่ร้อยละ 50 คนไม่นิยมปลูก แต่ก็ทำเพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุ์ไว้ ใช้สืบทอดชาติจากตัวใหม่มาซ่อม โดยรับชาวบ้านใกล้โรงงานเข้ามาทำงานในโรงงานที่พยายามรักษาสภาพความเป็นป่าไว้

ในฐานะที่เป็นประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ได้อาศัยเวทีนี้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และทำกิจกรรมโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นกับพระสงฆ์และชาวบ้าน ผลักดันให้ก่อตั้งเป็นชมรมขึ้นในชุมชน ขณะในโรงงานฝ้ายดวงเดือนจะนำมาทำเป็นปุ๋ยหมัก โดยหาแกลบ มูลสัตว์มาผสมกันเป็นปุ๋ยคอก และเผาบางส่วน ที่ผ่านมากิจการขยะในเชียงใหม่ไม่ดีเลย ในต่างประเทศ เช่น แคนาดา บ้านเมืองทำไม่สะอาด พบว่าประชาชนจะแยกขยะก่อนทิ้ง เช่น ขวด กระดาษหนังสือพิมพ์ แต่ในเชียงใหม่ไม่แยกขยะ การเก็บขยะในแคนาดาประชาชนจะทิ้งขยะในรถขนขยะเพราะมีคนขับรถและคนเก็บขยะมีคนเดียวและเป็นเวลาสักพักละ 2 ครั้ง พอถึงเวลารถขยะมาทุกคนจะเอาขยะออกมาหน้าบ้านถ้าไม่ออกมาทิ้งก็ไม่มีคนเก็บ และยังมีรถขยะแบบให้ย่อยสลายเองโดยเศษอาหารต่างๆ โดยใช้ไส้เดือนมาเลี้ยงทำลายขยะ นอกนั้นห้ามไม่ให้เอาขยะออกมาหน้าบ้าน อย่างเมื่องนอกหน้าบ้านเขาจะกวาดใบไม้หรือไม้ก็จะกวาดหิมะกัน เมื่องนอกเขาถือว่าถ้าใครมาถิ่นลุ่มที่หน้าบ้านใครเจ้าของบ้านหลังนั้นจะต้องโดนปรับทันที ทุกคนต้องดูแลบ้านตัวเอง เรื่องขยะในบ้านเราต้องเข้มงวดมากขึ้นมิให้ขว้างทิ้งตามใจ ดังนั้นต้องให้การศึกษาตั้งแต่เด็ก และกฎหมายที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยสรุป ห้ามไม่ให้เอาขยะออกมาที่หน้าบ้านและต้องดูแลหน้าบ้านตัวเอง ถ้ารถขยะมาวันไหนถึงจะเอาขยะออกมาได้ เพื่อ

ที่จะเอาไปทิ้งที่รถขยะ จะต้องมีโอกาสมาคอยดูแล ทุกคนในชุมชนจะต้องช่วยกันและ
 เลี้ยงดูเพื่อส่วนรวม หากมีโอกาสได้พบปะกับชาวบ้านจะแนะนำการจัดการขยะ การดูแลรักษาป่า
 สิ่งแวดล้อม เน้นเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ให้ความสำคัญในเรื่องครอบครัว พ่อ แม่ ต้อง
 เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก รมรงค์การวางแผนครอบครัวกับชาวเขาเพื่อให้การเพิ่มประชากรลดลง
 ซึ่งจะทำให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลายน้อยลงไปด้วย นอกจากนี้ยังทำโครงการให้ทุนอบรมเด็กชาวเขา
 ให้เป็นพยาบาล ผู้ช่วยพยาบาล เพื่อเป็นการพัฒนาชาวเขาให้มีความรู้จะช่วยให้รู้จักรักษาสีเขียว
 ได้ ส่วนในการสร้างเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมนั้น นางจันทร์เพ็ญกล่าวว่า เป็นเครือข่ายการ
 แลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยในฐานะผู้นำสตรีได้รับเชิญไปบรรยายให้กลุ่มต่างๆเพื่อการติดต่อ
 กลับอย่างไม่เป็นทางการเป็นประจำ และใช้เครือข่ายที่มีการจัดตั้งอยู่แล้วในภาครัฐและเอกชนเป็น
 ตัวเชื่อมประสาน เช่น สมาคม องค์กรต่างๆของภาครัฐที่เป็นกรรมการอยู่

กรณีศึกษาที่ 2

นางพิมพ์เดือน

นางพิมพ์เดือน กรรมการชมรมเพื่อเชียงใหม่ ได้กล่าวถึง แนวคิดในการจัดการคุณภาพ
 สิ่งแวดล้อมในเมืองเชียงใหม่ว่า การรวมตัวและรวมกลุ่มจัดตั้งชมรมเพื่อเชียงใหม่เกิดขึ้นจากที่ไม่
 เห็นด้วยกับการสร้างกระเช้าขึ้นดอยสุเทพ และเมื่อมารวมกลุ่มกัน ดีใจที่พบคนคิดคล้ายกัน เห็นร่วม
 กันว่า เชียงใหม่เปลี่ยนไปไม่งามเหมือนเก่า รู้สึกไม่สบายใจ จึงดีใจที่เราไม่ได้คิดคนเดียว คนที่เขา
 คิดแบบเรามีหลายคนและการรวมกลุ่มกันทำให้ได้พูดในเรื่องที่สนใจเหมือนกัน มีความรู้เกี่ยวกับ
 สิ่งแวดล้อมในเมืองเชียงใหม่มากขึ้นเพราะกลุ่มมีกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติ เช่น การเที่ยวป่ากับกลุ่ม
 ทำให้ได้รับความรู้เกิดความรักหวงแหนธรรมชาติ จากจุดดังกล่าวเมื่อไปทำงานกับเด็กจึงอยาก
 ถ่ายทอดให้เด็กได้รู้เกี่ยวกับเรื่องของบ้านเมืองที่ผ่านมาเพื่อที่เขาจะได้รักบ้านเมืองและมีส่วนร่วมใน
 การตัดสินใจว่าบ้านเมืองควรเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ขณะที่จัดนิทรรศการให้เด็กเกี่ยวกับเมือง
 เชียงใหม่ก็เห็นพวกเด็กๆ สนใจและมีความสุขที่ได้ดูสไลด์เชียงใหม่ในอดีตว่าเมื่อก่อนบ้านเมืองเป็น
 อย่างไร ทำไมเมื่อก่อนน้ำปิงใสจนลงไปเล่นได้ แต่ปัจจุบันนี้คนไม่กล้าลงไปแล้ว ที่สำคัญคือว่า
 เด็กรุ่นนี้เกิดมาในยุคที่เมืองเชียงใหม่เปลี่ยนไปแล้ว ถ้าช่วยกันรักษาฟื้นฟูเมืองจะกลับมาดีเหมือน
 เดิม เป็นการเปิดโอกาสให้กับพวกเด็กด้วย

มูลเหตุจูงใจที่เข้าไปร่วมรักษาสิ่งแวดล้อม มาจากการถ่ายทอดของพ่อแม่ โดยเห็นและ
 เติบโตมาจากการปกป้องทำนุบำรุงธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมดี (บิดาเป็นข้าราชการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้)
 บางคนถามว่าการเข้าไปต่อสู้คัดค้านเพื่อรักษาธรรมชาตินั้นเหนื่อย แต่ก็มีความรู้สึกที่ว่าถ้าเราไม่ทำ
 แล้วใครจะทำ เป็นเรื่องของเมืองเรา เราควรมีสิทธิที่จะบอกให้คนอื่นรับรู้ว่าเราไม่ต้องการอะไร

ไม่ควรปล่อยให้ใครทำอะไรตามใจชอบ ประกอบกับได้รับการชักชวนจากเพื่อนจึงได้เข้าไปร่วมแสดงพลังด้วย ตลอดจนครอบครัวก็สนับสนุนแม้แต่ คำว่าฉันรักคอสุเทพ ญาติก็เป็นผู้คิดขึ้นมาให้ทำเป็นสตติกเกอร์ออกมา ในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ขยะ สารเคมี มีแนวคิดว่าการสร้างจิตสำนึกในผู้ใหญ่และทำโครงการกับผู้ใหญ่ให้รักสิ่งแวดล้อมต้องใช้เวลา การเปลี่ยนความคิดทำได้ยาก ใช้เวลามาก แต่ถ้าทำกับเด็กจะปลูกฝังได้ดีกว่าอาจจะนานแต่ในอนาคตได้ผลอยากจะทำทั้งเด็กและผู้ใหญ่ แต่กลัวจะขัดแย้งกัน เหมือนเรื่องค่านรถกระเช้าที่คอสุเทพ จากการที่สนใจเกี่ยวกับเด็ก จึงมีโอกาสได้ทำงานเกี่ยวกับเด็กในโครงการอื่นๆ เช่น โครงการวัยรุ่นป้องกันเอชไอวี ซึ่งโครงการนี้อบรมเด็กอาสาสมัครทุกมหาวิทยาลัยเกิดเป็นเครือข่ายเยาวชนขึ้นมา ซึ่งหากสามารถใช้วิธีให้เด็กกับเด็กบอกข่าวกันเอง รวมถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วยจะได้ผลดีกว่า รวมไปถึงเรื่องศิลปวัฒนธรรมด้วยเพราะคนในกลุ่มชมรมเพื่อเชียงใหม่เชี่ยวชาญในเรื่องศิลปวัฒนธรรม การจัดการสิ่งแวดล้อมควรมีกองทุน ดังนั้นจึงได้ไปร่วมเป็นกรรมการกับกลุ่มกองทุนชุมชนรักป่าขององค์กรพัฒนาเอกชนด้วย สำนักงานกองทุนนี้จะตั้งอยู่ที่ใกล้ ๆ วัดรำเปิง ต.สุเทพ อ.เมืองเชียงใหม่ การทำงานของกองทุนเน้นคนกับป่าอยู่ด้วยกันได้ มีอาจารย์ชัยยันต์ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นประธานกองทุน กิจกรรมทำเกี่ยวกับเครือข่ายของชาวบ้านที่รักษาป่าไม้ตามป่าต่าง ๆ ในภาคเหนือด้วยการสนับสนุนเงินทุนและสร้างเครือข่ายขึ้นมาผ่านผู้ประสานงานในพื้นที่และกรรมการที่อยู่ตามจังหวัดต่างๆ หน้าที่ของกองทุนคือพยายามให้คนในเมืองรับรู้ว่ามีบางพื้นที่ที่ชุมชนกำลังปกป้องรักษาป่าไม้ ถ้าคนในเมืองต้องการจะช่วยเหลือหรืออยากเข้าไปดูพื้นที่ กองทุนก็จะจัดกิจกรรมเข้าไปในชุมชน ที่เคยจัดคือเชิญศิลปินเข้าไปในพื้นที่ที่ชาวบ้านเขาดูแลรักษาป่าอยู่แล้ว เมื่อศิลปินเข้าไปดูธรรมชาติวาดรูปออกมาแล้วไปจัดงานแสดงศิลปะที่กรุงเทพฯ และที่เชียงใหม่ เปิดตัวกองทุนประมูลรูปวาด เงินรายได้เข้ากองทุน นอกจากนี้ชาวบ้านที่รู้ระบบกองทุนจะเขียนโครงการขึ้นมาเงินทุนได้ กองทุนจะส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปดูพื้นที่โครงการไหนที่สนับสนุนได้กองทุนก็จะให้เงินไปสมาชิกของกองทุนมีอยู่ทั่วไป การบริหารกองทุนจะมีจดหมายข่าวส่งไปถึงสมาชิก เมื่อมีประเด็นใดน่าสนใจสมาชิกจะติดต่อมา เช่น กองทุนจัดกิจกรรมเข้าพื้นที่ ต้องการสมาชิกเข้าไปทำงานในพื้นที่ที่จะมีสมาชิกสมัครมาทำงานตามทีต่าง ๆ และกองทุนจะจัดเข้าไปตามหมู่บ้าน ไปเดินป่าแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชาวบ้าน การรักษาสีงแวดล้อมนั้น มีความคิดเห็นว่าคนในเมืองต้องรับรู้สภาพปัญหา แนวทางแก้ไขด้วย และต้องช่วยกันทั้งภาครัฐและเอกชนจะให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทำเพียงลำพังไม่ได้ ปัญหาขยะในเมืองเชียงใหม่ การจัดการที่ผ่านมามีความขัดแย้งทางความคิดและผลประโยชน์ ดังนั้นจึงยังสรุปไม่ได้ว่าควรจะจัดการอย่างไร แต่ข่าวที่ออกไปคือ เชียงใหม่เป็นเมืองที่มีปัญหาขยะ ปัญหานี้ผู้หญิงสามารถที่จะจัดการในบ้านของตัวเองได้ถ้ามีความเข้าใจโดยการแยกขยะแบบคนยุคก่อนอย่างจริงจัง จัดการขยะในบ้านให้ได้ไปก่อนปัญหาจะเบาบางลง ที่มองว่าเวลา

นี้มีปัญหาขยะขึ้นมาแต่เสนอวิธีการแก้ไขที่ปลายเหตุคือการสร้างที่เผาขยะ มิได้มองที่สาเหตุของปัญหาว่าขยะเกิดจากคนการแก้ไขปัญหาลึกลงไป ขณะนี้เพียงแต่การรณรงค์แยกขยะเปียกและแห้ง ไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหา การแก้ไขควรทำกันเป็นกลุ่ม และต้องรู้ปัญหา ปัจจุบันเทศบาลได้พยายามเสนอนโยบายให้เมืองเชียงใหม่สะอาดแต่พอแยกขยะเสร็จก็เก็บรวมกันอยู่ดี ต้องมีความเข้าใจก่อนว่าปริมาณขยะจะลดได้ต้องลดการบริโภค ส่วนเด็กเองก็ต้องทำของเขาได้ด้วยทุกอย่างต้องควบคู่กันไปถึงจะทำได้ดี ปัจจุบันนี้นักท่องเที่ยวไทยนิยมซื้อของไปกินในป่าเขาแล้วทิ้งเศษภาชนะเป็นขยะและไม่มีผู้ใดสนใจแก้ไขคล้ายกับว่าไม่ใช่เรื่องของฉันเป็นเรื่องเทศบาลหรือว่าเป็นเรื่องป่าไม้ที่เขาจะต้องเข้าไปจัดการ ตอนที่ปัญหาขยะต้นเมืองเชียงใหม่เป็นข่าวดังไปทั่วนั้นสาเหตุหนึ่งที่คนเชียงใหม่ไม่ออกมาตอนนั้นเพราะมองว่าเป็นความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น คนที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมในเมืองจึงไม่อยากออกไปเป็นเครื่องมือของความขัดแย้ง และก่อนที่จะมีปัญหานี้ขึ้นมา ก่อนนั้นชมรมเพื่อเชียงใหม่ร่วมกับหลายองค์กร ได้เข้าเสนอแนวทางต่อกลุ่มการเมืองกลุ่มหนึ่ง ถึงแนวทางการจัดการขยะอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งเสนอเอกสารประกอบ และได้สอบถามแนวทางของกลุ่มในการจัดการขยะอย่างยั่งยืน ปรากฏว่านักการเมืองกลุ่มดังกล่าวไม่ได้เสนอแนวทางที่ชัดเจนแบ่งรับแบ่งสู้ไปหมดทุกเรื่องแม้ตอนหาเสียงจะเอาขยะเป็นประเด็นหาเสียง คำตอบของนักการเมืองสร้างความผิดหวังให้ชมรมเพื่อสิ่งแวดล้อมมากมาย แสดงว่าจริง ๆ แล้วขยะกลายเป็นเรื่องการหาเสียงโดยไม่มีความเข้าใจเรื่องขยะเลย ต่อมาเมื่อปัญหาเรื่องขยะเกิดขึ้นอีกชมรมก็เลยไม่ได้เข้าไปยุ่ง แต่ก็ยังมีอีกกลุ่มหนึ่งที่ทำงานด้านขยะไปจัดการขยะในโรงเรียนอย่างยั่งยืนปัญหานี้ น่าจะทำให้ได้ถ้าทุกฝ่ายร่วมมือกัน แต่จัดการไม่ได้เพราะว่าคนที่มียานาจหน้าที่หรือประชาชนเองไม่สนใจเรื่องนี้อย่างจริงจัง

ในด้านความสำเร็จในการจัดการสิ่งแวดล้อม นั้น นางพิมพ์เดือนกล่าวว่าไม่ได้มองเรื่องนี้แต่ประเมินว่า ปัญหาดีขึ้นไหมหรืออย่างไร บางส่วนดีขึ้นตรงที่ไปพบคนที่มียึดสำนักมากขึ้น และมีผลงานด้านนี้มากขึ้น แต่ก็เห็นว่าเรื่องสิ่งแวดล้อมบางเรื่องควรจะมีแต่ก็ยังไม่เกิดขึ้น เพราะว่ากระแสยังไม่ถึง เช่น เรื่องเชียงใหม่ เรื่องขยะน่าจะทำอะไรต่าง ๆ ไปได้ดีแต่ยังไม่ถึงไหน ต้องทำใจ แต่บางอย่างสามารถจับได้ โดยส่วนตัวแล้วมีความสุขที่ได้ทำงานด้านนี้ คือ มีกลุ่มคนที่คิดเหมือนกันได้ เห็นเด็กกลุ่มใหม่รุ่นใหม่ที่เขาก่อเกิดและได้ทำงานด้านนี้ มีความหวังว่าอนาคตคงจะเกิด คิดว่าตามโรงเรียนน่าจะได้ผล เพราะว่าเด็กกลับไปบ้านก็มีการทำเรื่องขยะ ปิดไฟดวงที่ไม่ใช้และทางบ้านต้องเตือนเด็กบอกเด็กด้วย และครูสำคัญเพราะครูทำงานด้านนี้ได้อย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างให้เด็กมียึดสำนักเป็นรุ่น ๆ ขึ้นมา ดังนั้นจึงพยายามสนับสนุนกลุ่มครูที่ทำงานด้านนี้ เช่น การจัดอบรมเรื่องคุ้มครองผู้บริโภค กิจกรรมสิ่งแวดล้อมที่เด็กและผู้หญิงเข้าไปร่วมจะได้ผลดี เช่น กลุ่มของมูลนิธิ วาย.เอ็ม.ซี.เอ. เป็นผู้หญิงเกือบทั้งนั้น ครูมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

แต่ก็เห็นเลยว่าคนที่เข้าไปทำงานด้านนี้และทำได้ดีเป็นผู้หญิงส่วนใหญ่ แต่กลุ่มเหล่านี้ใช้วิธีทำกิจกรรมครอบคลุมทุกเรื่องไม่ได้เน้นเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างเดียว ข้อสำคัญเขามีการประสานงานกันดี หรือมีมนุษยสัมพันธ์ดี พอรู้จักกันก็จะมีความรู้สึกรักที่ติดต่อกันเวลาทำงานด้วยกันก็จะรู้สึกสนุก มีอะไรก็จะส่งข่าวถึงกันและกัน งานจึงได้ผลดี

นางพิมพ์เดือน ได้กล่าวถึงวิธีการในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่า ต้องรวมกลุ่มกันสร้างกลุ่มใหม่ กลุ่มเป้าหมายเน้นเด็กเพื่อปลูกจิตสำนึกในระยะยาว จัดนิทรรศการ กิจกรรมการมีส่วนร่วม เช่น การคัดค้านหรือการเดินขบวนแสดงพลังในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเชียงใหม่ โดยต้องเริ่มจาก เมื่อประมาณปี 10 กว่าปีก่อน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและจังหวัดเชียงใหม่ มีโครงการสร้างกระเช้าไฟฟ้าขึ้นดอยสุเทพเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้บริษัทเอกชนเข้ามาสำรวจโครงการ ซึ่งจากการศึกษาของนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่พบว่าหากมีการสร้างจริงจะทำให้เกิดการทำลายป่าดอยสุเทพ กระทบต่อระบบนิเวศ ดังนั้นจึงมีการรวมตัวของชาวเชียงใหม่ หลายองค์กรคัดค้าน เริ่มด้วยการจัดนิทรรศการ และทำสไลด์มาเผยแพร่ขึ้นที่พุทธสถาน และในมหาวิทยาลัย เพื่อบอกให้คนรู้ว่า จะเกิดความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างไรบ้าง นับเป็นครั้งแรกที่เป็นการรวมกลุ่มของคนเชียงใหม่ในเรื่องการรักษาระบบนิเวศของป่าดอยสุเทพ เกิดเป็นชมรมเพื่อเชียงใหม่ขึ้นมา

จากเหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้ได้ข้อคิดว่าเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องใกล้ตัวเราแต่เราไม่มีความรู้ มีคนรู้แต่ก็ไม่ได้เผยแพร่ออกไป ดังนั้น งานสิ่งแรกที่ควรทำตอนนั้นก็คือ ต้องปลูกฝังความรู้สิ่งแวดล้อมต่อเด็ก เพราะว่าง่ายที่สุดที่จะเข้าถึงตัวเด็ก หลังจากการคัดค้านการสร้างกระเช้าขึ้นดอยสุเทพแล้ว ชมรมเพื่อเชียงใหม่จึงมีโครงการเกี่ยวกับกับดอยสุเทพ กลุ่มเป้าหมายคือเด็กด้วยการจัดกิจกรรมประกวดวาดรูปเกี่ยวกับดอยสุเทพและทำสไลด์เพื่อเผยแพร่ไปในโรงเรียนและทำนิทรรศการเรื่องระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพของดอยสุเทพ ทำเป็นภาษาง่ายๆที่เด็กสามารถเข้าใจได้ ร่วมกับกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มครู อาจารย์ และกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น สมาคมวาย.เอ็ม.ซี.เอ.ร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ด้วยการประกวดวาดภาพดอยสุเทพและตอบปัญหาสิ่งแวดล้อม เมื่อปีเปิดเทอมร่วมมือกับอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพจัดกิจกรรมค่ายธรรมชาติบนดอยสุเทพ เอาเด็กนักเรียนขึ้นไปพักบนดอยมีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้เป็นพี่เลี้ยงในค่าย เพื่อมาดูแลและพูดคุยกับเด็ก ๆ เวลาเดินป่าก็ต้องคิดเกมเพื่อความสนุกสนานไปด้วย ส่วนชมรมเพื่อเชียงใหม่เป็นผู้จัดหาวิทยากรจากมหาวิทยาลัย พอช่วงหลังที่ผ่านมาก็กิจกรรมนี้คงไป ปัญหาที่ประสบในตอนนั้นคือเด็กที่จะเข้าทำกิจกรรมมีน้อย จะไปชักจูงเขาก็ต้องใช้เวลามากต้องพยายามหากกลุ่มเด็กที่ใกล้ตัว ต่อมามีปัญหาเรื่องการก่อสร้างอาคารสูงขึ้นในเขตเมืองชมรมจึงได้รณรงค์ต่อต้านขึ้นอีก (ประมาณปี 2532) เพื่อผลักดันให้เกิดกฎหมายควบคุมการก่อสร้าง

อาคารสูงในเขตเมืองเชียงใหม่ เพราะขณะนั้นเทศบาลถือว่าถ้าไม่มีข้อกำหนด เมื่อขออนุญาตก่อสร้างก็ต้องอนุญาตประกอบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้วย ทำให้มีการก่อสร้างอาคารสูงจำนวนมาก ในช่วงนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ดร. ไพรัตน์ เดชะรินทร์ เข้าใจปัญหามากจึงพยายามแก้ไขปัญหา ผลักดันให้ออกกฎกระทรวงควบคุมการก่อสร้างอาคารสูงพื้นที่ที่อยู่ใกล้วัดกับแม่น้ำปิงขึ้นมาเพื่อเป็นการอนุรักษ์เมืองโบราณอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่งดงาม ภายหลังมีกระแสที่จะอนุญาตให้มีการก่อสร้างอาคารสูงขึ้นมาอีกแต่อยู่ในช่วงที่กระแสต่อต้านยังมีอยู่จึงระงับไปแต่ก็มีการฝายสนับสนุนอาคารสูงคอยผลักดันอยู่ ชมรมเพื่อสิ่งแวดล้อมต้องพยายามติดตาม เนื่องจากชมรมนี้เป็นชมรมเล็ก ๆ ถ้าไม่มีผู้บริหารระดับสูงสนับสนุนงานจะสำเร็จยาก ช่วงต่อมาเมืองเชียงใหม่มีปัญหา น้ำปิงเน่าเสีย ปัญหาการรุกกล้าอาคารเข้าไปในแม่น้ำ ชมรมเพื่อสิ่งแวดล้อมจึงได้ผลักดันการจัดการคุณภาพแม่น้ำปิงต่ออีก ตอนนี้นำได้รับความร่วมมือจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่สนใจปัญหาสิ่งแวดล้อมในเมืองมาร่วมงานด้วย การรณรงค์ทำให้เกิดกลุ่มรักแม่น้ำปิงขึ้นมาหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มรักน้ำปิง กลุ่มรักเชียงใหม่ กลุ่มศิลปินชาวเหนือรักน้ำปิง(นางสุนทร เวชานนท์) หลายกลุ่มนี้จึงมาประสานงานกันเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้ช่วยกันทำงาน รวมทั้งอาจารย์ดวงจันทร์ อภาวิชรุทธ์ เจริญเมือง อาจารย์ สิริชัย หงษ์วิทย์ยากร อาจารย์ระวี หาญเผชิญ เข้ามาร่วมทำงานด้วย โดยคณะทำงานได้เสนอแผนการฟื้นฟูสภาพพื้นที่สีเขียวริมแม่น้ำปิง การปรับปรุงภูมิทัศน์สองฝั่งแม่น้ำเข้าสู่จังหวัด ปรากฏว่าเมื่อเสนอแผนไปแล้วไม่มีงบประมาณ ไม่สามารถดำเนินการได้ น้ำปิงจึงคงอยู่ตามสภาพเดิม ภายหลังจึงให้ส่วนราชการหรือเอกชนที่สนใจจะพัฒนาปรับปรุงเป็นผู้ดำเนินการ

นางพิมพ์เดือนได้กล่าวถึงการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมว่า หลังจากร่วมกันหลายฝ่ายก่อตั้งชมรมเพื่อเชียงใหม่แล้ว แรกเริ่มมีกลุ่มทำงานประมาณ 20 คน สมาชิกส่วนมากเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และสมาชิกสนับสนุนมีจำนวนมากพอสมควร แต่ถ้าเป็นช่วงเหตุการณ์ที่จำเป็นต้องแสดงพลังจะสามารถหาแนวร่วมได้เป็นจำนวนมาก เช่น กรณีการคัดค้านการสร้างกระเช้าไฟฟ้า พอหลังจากเสร็จภารกิจก็สลายตัวไป ลักษณะเป็นการรวมตัวกันไม่เป็นทางการ ส่วนกิจกรรมปกติของชมรมเน้นประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และเน้นกับเด็ก ๆ ซึ่งผลพลอยได้คือต้องไปสัมผัสกับครูในโรงเรียนต่าง ๆ ในเชียงใหม่ และองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเฉพาะมูลนิธิ วย.เอ็ม.ซี.เอ.ซึ่งสนใจงานสิ่งแวดล้อมซึ่งเน้นการทำงานกับเด็กอยู่แล้ว การทำงานร่วมกันมีวัตถุประสงค์เพื่อเร่งเร้าให้ครูสนใจด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อการถ่ายทอดต่อเด็กเพื่อเป็นการขยายเครือข่ายต่อไป การสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมของชมรมเพื่อเชียงใหม่ นั้น วิธีการที่ทำก็คือเข้าไปร่วมเสร็จแล้วก็ดึงกันเข้ามา คนนั้นคนนี้อาจจะใช้วิธีปากต่อปากและเขาก็เข้าร่วมโดยที่บางทีไม่ได้บอกเขาก็มาร่วม เราจัดประชุมกันบ่อย ๆ และก็มีคนมาร่วมประชุมตลอดและเขาเองก็บอกปาก

ต่อไป เราจะใช้วิธีเชิญชวนโดยการต่อ ๆ กันไป แต่ถ้ามีประชุมใหญ่ที่พุทธสถานจะทำป้ายโปสเตอร์และอาจจะมีคนไปเชิญสื่อมวลชนมาทำข่าว ช่วยกันทำหลายฝ่าย การทำนิทรรศการก็ต้องคอยตัดเก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ ไว้คอยติดตามติดต่อไป เนื่องจากว่าสมาชิกชมรมส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนอื่นอยู่แล้ว นอกจากงานสอนจะมีงานวิจัยที่ต้องไปประสานงานกับคนอื่น ดังนั้นจึงรู้จักกันมีวัตถุประสงค์ร่วมกันจึงเกิดการรวมกลุ่มและประสานงานข้ามกลุ่ม จัดกิจกรรมต่อเนื่องเกี่ยวกับเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 3-4 ครั้งแล้วจนเกิดกลุ่มเครือข่ายของครูในโรงเรียนในเขตเมือง ขยายผลไปตั้งนอกเขตเมือง ไปตั้งเป็นกลุ่มครูประสานงานกับสิ่งแวดล้อมขึ้นมา เป็นผลงานของชมรมก่อนที่กระทรวงศึกษาจะสนใจในเรื่องสิ่งแวดล้อม เมื่อมีกลุ่มครูเป็นเครือข่ายสิ่งแวดล้อมแล้ว สมาคมวาย.เอ็ม.ซี.เอ.มีความเห็นว่าเฉพาะครูอย่างเดียว ถ้าครูไม่ได้รับความสนับสนุนจากผู้อำนวยการ โรงเรียนก็จะทำงานได้ไม่เต็มที่ประกอบกับได้รับทราบปัญหาจากกลุ่มครูว่าไม่สามารถทำงานได้เต็มที่หากขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร มูลนิธิวาย.เอ็ม.ซี.เอ. จึงจัดสัมมนาผู้บริหารกับสิ่งแวดล้อมขึ้นเพื่อเสริมสร้างให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ปรากฏว่าได้ผลดีมาก ทำให้ผู้บริหาร โรงเรียนให้การสนับสนุนการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดีสามารถขยายเครือข่ายสิ่งแวดล้อมออกไปได้ถึง 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน จากการประสานงานจนเป็นที่ยอมรับ ทำให้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการของมูลนิธิวาย.เอ็ม.ซี.เอ. ไปด้วย ทำให้มีโอกาสในการร่วมงานกับกลุ่มนักเรียนและครูมากขึ้น ความเป็นมาของเครือข่ายสิ่งแวดล้อมในการจัดการคุณภาพแม่น้ำปิง นั้น กลุ่มแรกที่เข้ามาจัดการสิ่งแวดล้อมแม่น้ำปิงคือมูลนิธิ วาย.เอ็ม.ซี.เอ. เมื่อผลักดันการตั้งกลุ่มครูด้านสิ่งแวดล้อมแล้วก็มาแก้ไขปัญหาน้ำปิงต่อโดยการจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมพาเด็กไปดูแม่น้ำปิงตั้งแต่ต้นน้ำที่อำเภอเชียงดาวไปจนถึงอำเภอดอยเต่า มีกลุ่มครูที่อยู่ตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นผู้ดูแล นอกจากนี้มีกลุ่มอาจารย์อุทัยวรรณ กาญจนกมล ซึ่งตอนนี้เป็นประธานประสานงานกลุ่มรักษาน้ำปิง และกลุ่มรักษาน้ำปิงของอำเภอเชียงดาวซึ่งเป็นแม่น้ำปิงตอนบน มาร่วมทำงานด้วย เมื่อเสร็จงานอนุรักษ์น้ำปิงเสร็จแล้วกลุ่มเหล่านี้ยังประสานงานติดต่อกันเป็นเครือข่ายสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ ต่อไป เช่น อาจารย์อุทัยวรรณ กาญจนกมล ทำเรื่องการจัดการขยะอย่างยั่งยืนกับกลุ่มนักเรียนในโรงเรียนเชียงใหม่ 5 แห่ง ชมรมเพื่อเชียงใหม่ก็ได้ไปร่วมงานด้วย หลังจากที่ชมรมเพื่อเชียงใหม่เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาก็จัดระบบการบริหารงานอย่างง่าย ๆ ใช้การประสานงานกันกับองค์กรอื่นๆ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกัน ไม่มีประธานและสำนักงานงานแต่อย่างใด เงินทุนในการดำเนินงานนั้นสำหรับชมรมจริงๆ แล้วไม่ได้จัดงบประมาณเป็นทางการ เมื่อมีกิจกรรมใดขึ้นมาที่จะช่วยกันติดต่อประสานงานกับองค์กรต่างๆ มาสนับสนุนเป็นหลัก ถ้าจะให้ดีแล้วต้องทำในรูปแบบขององค์กรที่เป็นทางการและมีกองทุนสนับสนุนงบประมาณ

กรณีศึกษาที่ 3

นางสาวพัชชา

นางสาวพัชชา ผู้อำนวยการมูลนิธิรวิชัย.เอ็ม.ซี.เอ.เพื่อการพัฒนาภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเชียงใหม่และแนวคิดในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่า ถ้าไม่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว ปัญหาสิ่งแวดล้อมจะไม่มีทางแก้ไขได้ ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน แนวทางแก้ไขต้องสร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมกัน โดยเฉพาะในเยาวชนจะต้องมีความรู้ มีทัศนคติ คำนึงต่อสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ทั้งนี้ต้องสำนึกว่าหากเราทำลายธรรมชาติ ธรรมชาติก็จะทำลายเรา โดยเริ่มสนใจสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเชียงใหม่มาตั้งแต่ปี 2532 ตอนนั้นยังไม่มีใครทำในเชียงใหม่ สมัยก่อนความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมยังเห็นไม่ชัดเจนว่าน่าเสียดาย มีขยะมูลฝอยเหมือนปัจจุบัน ขณะนี้แนวโน้มปัญหารุนแรงขึ้นเนื่องจากการขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรม การบริโภคของคนมีมากขึ้นทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ทั้งป่าไม้ น้ำ และอื่น ๆ

นางสาวพัชชามีวิธีการในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมคือ ผลักดันให้เกิดการตั้งกลุ่ม โดยช่วงก่อนปิดการสัมปทานป่าไม้นั้นปัญหาป่าไม้เริ่มวิกฤต ป่าไม้ ดินน้ำลำธารในภาคเหนือถูกทำลายไปมาก จึงได้ร่วมกับกลุ่มสตรีซึ่งมูลนิธิ รวิชัย.เอ็ม.ซี.เอ.เริ่มพัฒนาขึ้นคือชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 9 จังหวัดภาคเหนือที่เป็นผู้หญิงล้วน ๆ จัดสัมมนาขึ้นเป็นครั้งแรกในภาคเหนือ รวมตัวกันเริ่มก่อตั้งชมรมโดยมีสตรีใน 9 จังหวัด เน้นการปลูกป่า มีรองประธานเป็นผู้หญิงที่อยู่อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เป็นคนผลักดันให้กลุ่มชาวบ้านเห็นความสำคัญของธรรมชาติ ปกป้องป่าโดยไม่ให้มีการทำสัมปทานป่าในพื้นที่ เป็นจุดเริ่มต้นของผู้หญิงที่มีส่วนรักษาทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน

จากนั้นมาก็ประชุมปรึกษาหรือการวิเคราะห์สภาพปัญหา แนวทางในการจัดการในเรื่องปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเมือง ขยะ น้ำเสีย การปลูกป่า ขณะเริ่มทำเรื่องนี้ยังไม่มีการศึกษาหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา กลุ่มเป้าหมายในการให้ความรู้ปลูกฝังทัศนคติมุ่งไปที่กลุ่มเยาวชน ปลูกฝังทัศนคติในการรักธรรมชาติผ่านกลุ่มครูซึ่งเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพสูง เป็นครั้งแรกในการจัดสัมมนาครูกับสิ่งแวดล้อมในภาคเหนือขึ้น ปี 2537 เน้นเรื่องบทบาทครูกับสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ การเข้าไปหากกลุ่มเยาวชน เข้าไปเพื่อผลักดันให้เกิดการร่วมกลุ่ม เกิดเป็นองค์กรเยาวชนในท้องถิ่น กิจกรรมที่ทำคือ การฝึกอบรม สัมมนาในชุมชน หลังจากที่ได้

ความรู้ แนวคิดก็เกิดการเรียนรู้ มันอาจจะไม่ได้ผลทั้งหมดแต่ชุมชนหรือองค์กรเหล่านั้นจะรับเอาความรู้นั้นมาพัฒนาชุมชนและจะรู้ว่าเขาได้ประโยชน์แก่ตัวเขาแก่ชุมชน เป็นการกระตุ้นทางหนึ่ง หลังจากนั้นได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานสิ่งแวดล้อมศึกษา กลุ่มประสานงานสิ่งแวดล้อมในเขตการศึกษาของภาคเหนือ เลือกรประธานขึ้นมา 1 คน เป็นผู้หญิง มาทำหน้าที่เป็นแกนนำที่จะประสานงานกับโรงเรียนในภาคเหนือและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้กับครู ให้มีความเข้าใจถึงสถานการณ์ ปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้นและรู้แนวทางในการที่จะสอนสิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียน ซึ่งจะมีทั้งการเรียนการสอนในห้องและจัดกิจกรรม เน้นการสร้างจิตสำนึกในเรื่องสิ่งแวดล้อม เน้นการปรับเปลี่ยนแนวคิด พฤติกรรมของเยาวชน โดยเฉพาะการสร้างจิตสำนึกในการบริโภค การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด การใช้พลังงานน้ำไฟฟ้าอย่างประหยัด ส่งเสริมการนำขยะกลับมาใช้ใหม่

เมื่อเริ่มก่อตั้งกลุ่มแล้วก็นำแนวคิดมาสู่ภาคปฏิบัติ มีปัญหาคือการเข้าไปส่งเสริมชุมชนให้ส่งเสริมการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยตรง ชาวบ้านจะไม่สนใจเพราะชาวบ้านสนใจแต่เรื่องปากท้อง วิธีการคือต้องชี้ให้เห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อชาวบ้านโดยตรงจึงจะสนใจ เทคนิคในการชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของการใช้สารเคมี คือ การตรวจเลือดว่ามีสารเคมีปนเปื้อนมากน้อยอย่างไร เพื่อให้ชาวบ้านเห็นและลดการใช้สารเคมีในการเกษตร การใช้ยาฆ่าแมลงแล้วเจ็บป่วยเพราะสารพิษนั้นต้องเสียเงินในการรักษาพยาบาลเป็นเท่าใด เป็นตัวอย่างชี้ให้ชาวบ้านเห็นผลกระทบที่ชัดเจนเป็นแรงจูงใจ ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม เช่น กลุ่มเกษตรกรธรรมชาติ ชุมชนจะเริ่มให้มีการตรวจเลือดชาวบ้านที่ทำเกษตรใช้สารเคมี ซึ่งอาจตรวจพบได้ในเลือดแสดงว่าการใช้สารเคมีในการเกษตรนั้นมีโทษต่อร่างกาย หลังจากนั้นก็ฝึกอบรมให้ความรู้และเข้าไปติดตามส่งเสริม การเลือกกลุ่มเป้าหมายต้องไปสำรวจดูก่อนว่าเป็นอย่างไร และต้องไปเยี่ยมเยียนดูในพื้นที่ดูแนวโน้มของกลุ่มว่ามีศักยภาพพอที่จะพัฒนาขึ้นมาได้หรือไม่ ดูว่าคนมีความพร้อมที่จะพัฒนา รับสิ่งใหม่ ๆ แลไหนหรือว่ามีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง แล้วขอให้คนในพื้นที่นั้นตั้งใจที่จะทำสิ่งใหม่ ๆ สำหรับตัวเองเป็นวิธีการที่จะชี้ให้ชาวบ้านและชุมชนเห็นประโยชน์ พื้นที่การทำงานบางพื้นที่เป็นพื้นที่ต้นน้ำ องค์กรพัฒนาเอกชนจะจัดอบรมให้ชาวบ้านหรือกลุ่มรู้จักวิธีวางแผน การจัดทำ แผนงาน โครงการ จากนั้นในพื้นที่สนามจะส่งเสริมให้ชาวบ้านตั้งฝ่ายชุมชนขึ้นมา จัดระเบียบการจัดการป่าชุมชนอย่างเป็นระบบด้วยแผนงานที่ชุมชนทำขึ้นเอง เช่น กลุ่มรักป่าเชียงดาวซึ่งประกอบด้วยป่าต้นกำเนิดของน้ำแม่ปิง คือกลุ่มในพื้นที่ที่ชุมชนเป็นแกนกลางประสานงานในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในอำเภอเชียงดาว แต่ละฝ่ายจะมีคณะกรรมการหมู่บ้านของตนเอง มีกฎระเบียบของหมู่บ้าน ป่าชุมชนจะมีพื้นที่กี่ไร่ หมู่บ้านควรมีพื้นที่เท่าใด ชาวบ้านจะจัดการกันเองโดยตั้งกรรมการขึ้นมาตรวจตราดูแลเอง มีทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน เจ้าหน้าที่

ป่าไม้ เข้าไปช่วยเหลือในเรื่องของคุณภาพของน้ำที่องค์กรพัฒนาเอกชน คือ มูลนิธิ วยเอ็ม.ซี.เอ.ทำก็คือ ลดการใช้สารเคมีด้านการเกษตรที่ปนเปื้อนในน้ำไหลลงไปสู่น้ำลำคลอง อีกเรื่องคือการปล่อยของเสียออกจากโรงงานอุตสาหกรรมในเมืองลงสู่น้ำลำคลอง การจัดการจะมีวิธีคือ ผลักดันให้ชุมชนข้างลำน้ำ มีกฎระเบียบต่าง ๆ เช่น การไม่ทิ้งขยะลงน้ำ มิให้โรงงานปล่อยน้ำเสียลงน้ำ เริ่มต้นครั้งแรกสุดเมื่อปีก่อน จัดกิจกรรมโครงการรักแม่ปิงอย่างทิ้งขยะ เชิญนายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัย มาลงเรือล่องน้ำแม่ปิง รณรงค์ก่อนวันลอยกระทง ทำคัดเอาท์ มีเรือลอยเขียนว่ารักแม่ปิงอย่างทิ้งขยะ เด็วนี้ก็ยังทำอยู่ มีเครือข่าย 50 คนต่อมายายเป็น 100 คน โครงการที่จะทำเกี่ยวกับการอนุรักษ์น้ำแม่ปิงนั้นมีมากแต่ยังไม่นำมาพร้อมกันทำ หากมีการร่วมกันทำจะเกิดผลดี เช่น การอนุรักษ์น้ำแม่กวัง ซึ่งโรงเรียนกับชุมชนร่วมกันทำในการช่วยกันดูแลขุดลอก ไม่ทิ้งขยะลงน้ำ ช่วยกันลอกผักตบชวา และให้ความรู้เรื่องลำน้ำแม่กวัง การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันหลายด้าน ทั้งชุมชน ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ องค์กร หน่วยงานรัฐ และองค์กรพัฒนาที่จะเข้าไปพัฒนาส่งเสริมคุณภาพชีวิต ซึ่งกระบวนการทำงานที่สำคัญคือประชาชนต้องมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมประสบผลสำเร็จเกิดความยั่งยืนระยะยาว การมีส่วนร่วมในเรื่องของการคิดการแก้ไขปัญหาในเรื่องของแนวคิด แนวทาง ในเรื่องของข้อมูลต่าง ๆ ให้กับชาวบ้าน สิ่งไหนที่ชาวบ้านมีอยู่แล้วที่เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน ในอดีตอาจไม่เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว การพัฒนาแบบนี้เรียกว่าการพัฒนาแบบองค์รวมสอดคล้องกับแผนพัฒนาฉบับที่ 8 ที่เน้นการพัฒนาคน และแนวความคิดในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรท้องถิ่นของตนเอง ทั้งรัฐ เอกชน มีความคิด นโยบายเหมือนกัน แต่โดยมากการปฏิบัติไม่ได้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ นางพิมพ์เดือน ได้กล่าวถึงปัญหาในการผลักดันการตั้งกลุ่มสิ่งแวดล้อมว่า ชาวบ้านให้การยอมรับ ให้ความร่วมมือดีเพราะทราบดีว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ เป็นการทำงานร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน

จากวิธีการในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดังกล่าว นางสาวพัชชาได้กล่าวถึงแนวทางในการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมขึ้นมาว่างานพัฒนานั้นทำคนเดียวไม่สำเร็จ ต้องทำเป็นกลุ่มก่อน เพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง มีอำนาจต่อรอง และเมื่อเป็นกลุ่ม เป็นองค์กร จะมีหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาสนับสนุนให้ต่อเนื่อง ชุมชนหลายพื้นที่ที่ไม่มีหน่วยงานเข้าไปดูแล พอองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าไปผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มก็มีเกษตรกรชุมชนเข้าไปช่วยเหลือ นำงบประมาณต่าง ๆ ไปสนับสนุนสานต่อเกิดเป็นเครือข่ายของชุมชนเอง พยายามผลักดันให้เกิดเป็นเครือข่ายระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล เมื่อมีการรวมกลุ่มขึ้นมาหลายๆกลุ่มแล้วก็ให้โอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้นำกลุ่มต่างๆ กลุ่มนักเรียน กลุ่มเยาวชน ก็สามารถขยายเครือข่ายระดับโรงเรียน ระดับชุมชนไปเป็นระดับเขต การขยายเครือข่ายของกลุ่มครูในเขตจังหวัดภาคเหนือ ได้ตั้งหน่วยประสานงาน

สิ่งแวดล้อมขึ้นในปี 2539 ประธานของกลุ่มจะเป็นผู้จัดประกายไปตั้งศูนย์กิจกรรมร่วมกับหน่วยงานสิ่งแวดล้อมในแต่ละจังหวัด ต่อมาการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อม หลังจากเกิดกลุ่มแล้วหน่วยงานรัฐบาลจะประสานงานกับกลุ่มต่างๆ เหล่านั้นต่อไป การส่งเสริมการรวมกลุ่มและเป็นเครือข่ายนั้น เน้นการจัดการสิ่งแวดล้อมตามสภาพปัญหาในพื้นที่ บางกลุ่มเน้นเรื่องทรัพยากรป่าไม้ เช่น ที่อำเภอคอยเต่าจะเน้นการอนุรักษ์ทะเลสาบคอยเต่าที่อยู่ใกล้ป่า โรงเรียนในเมืองเน้นเรื่องขยะ น้ำเสีย ปัญหาสารเคมี โดยประสานกับศูนย์สตรีชาวนา ที่อำเภอคอยเต่าจะส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ ด้วยการฝึกอบรมตามโครงการแผนงาน ที่ส่งเสริมการเกษตรปลอดสารพิษ การขยายเครือข่ายสิ่งแวดล้อมมิได้เน้นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเน้นทั้งกลุ่มครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยการส่งเสริมด้านความเข้มแข็ง แนวคิด การศึกษาแล้วให้กลุ่มเหล่านั้นนำไปขยายเครือข่ายของแต่ละกลุ่ม ด้วยการสร้างความรู้ความเข้าใจในเครือข่ายของกลุ่มเอง ค่าเดินทาง การจัดฝึกอบรม สัมมนาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มูลนิธิวิชาย.เอ็ม.ซี.เอ.จะเป็นผู้สนับสนุน

ความเป็นมาของเครือข่ายสำหรับมูลนิธินี้มีองค์กรรมแม่และติดต่อกับองค์กรระหว่างประเทศในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงมีความพร้อมทั้งในเรื่องสถานที่ทำงาน งบประมาณ พนักงาน โดยสำนักงานใหญ่จะกำหนดนโยบายในภาพรวมว่าควรจะไปในทิศทางไหนและทางเราจะเสนอแผนงานโครงการตามนโยบายนั้น เครือข่ายสิ่งแวดล้อมนั้นจึงเริ่มมีความเป็นมาจากจุดนี้

นางสาวพัชรา มีข้อเสนอแนะการจัดการสิ่งแวดล้อมของเชียงใหม่ว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จริงมีลักษณะต่างคนต่างทำ ทั้งที่มีหลายแผนงานมีแผนสิ่งแวดล้อม ดังนั้นต้องมีผู้ประสานงานในการทำงานภาพรวมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ประสานงานกับเครือข่ายในระดับท้องถิ่น และประสานงานกับภาครัฐบาล เพื่อที่จะนำแนวคิดทั้งหลายผลักดันให้เกิดเป็นแนวคิด ทิศทาง นโยบายการทำงานของรัฐบาลไปในทิศทางเดียวกัน

กรณีศึกษาที่ 4

นางวิภาดา

นางวิภาดา ประธานศูนย์สตรีชาวนาไทย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้นำสตรีองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งเป็นผู้รวบรวมกลุ่มชาวนามาฝึกอบรม ให้ทุน ให้ความรู้และวิชาชีพเสริมให้แก่ชาวนาในเชียงใหม่ และคอยเต่ากว่า 300 คน นางวิภาดา มีแนวคิดในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมต้องเริ่มจากตัวเราก่อน ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงปลูกกินเอง ควรหันไปใช้ชีวิตชีวิตแบบดั้งเดิม กินอยู่อย่างพอเพียงแบบที่ในหลวงท่านว่า คนสมัยก่อนอยู่อย่างสบายและไม่ไปทำลาย

ถึงแวดล้อม อยู่อย่างกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ใช้วิธีให้ธรรมชาติจัดการกันเอง ดังสมัยโบราณมีวิธีให้ธรรมชาติจัดการกันเอง เช่น การป้องกันปลวกจะใช้วิธีเลี้ยงไก่ ไก่จะกินปลวก ถ้าไม่ได้เลี้ยงไก่จะทำให้มีปลวกมาก หรือใช้วิธีแมลงกินแมลง ใช้ใบสะเดา ตะไคร้ ข่า มาตัดแช่น้ำไว้ฆ่าเพี้ยได้ เรื่องเหล่านี้ชาวบ้านรู้ดี เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ชาวบ้านป่วยเพราะใช้สารเคมีที่มนุษย์ทำขึ้นกลับมาทำลายมนุษย์

นางวิภาดา กล่าวถึงวิธีการจัดการสิ่งแวดล้อม ว่า ที่ได้ปฏิบัติอยู่คือการแก้ไขปัญหาการใช้สารเคมี เมื่อ 2 ปีก่อน สถานีนามัยได้มาตรวจเลือดของชาวนาในพื้นที่พบว่ามีการพิษปนเปื้อนในเลือดร้อยละ 22 หมายความว่า ใน 100 คน มีคนที่มีการตกค้าง 22 คน มี 2 คนที่มีอาการหนักคือคนที่ใช้สารเคมีโดยการฉีดพ่นจะทำให้ต้องกินสารพิษเข้าไปด้วย จึงได้คิดวิธีการให้คนลดใช้สารเคมี เพราะมีอันตรายต่อตัวเราแล้ว โดยเริ่มทำผักปลอดสารพิษ รวมกลุ่มชาวบ้านที่สนใจได้ 48 คน ขอความร่วมมือกับคุณพัชรินทร์ ผีอกบรมให้ความรู้ ฟังแล้วได้ผลชาวนาเลิกใช้สารพิษยาฆ่าแมลง และขยายผลไปถึงชาวสวนด้วย ที่ใช้อยู่บ้างจะเป็นปุ๋ยเคมี และหันมาใช้วิธีการกำจัดศัตรูพืชตามธรรมชาติ เช่น การปลูกตะไคร้หอมไล่แมลง และปลูกดอกดาวเรืองแซมแปลงผักเพราะแมลงจะเหม็นดอกดาวเรือง แต่ถ้าเป็นหน้าฝนปลูกยากแมลงมีมาก หน้าหนาวจะดีกว่า ต่อมาทางจังหวัดและเกษตรตำบลได้เข้ามาช่วยเหลือเอามุ้งมากางให้ในการปลูกผัก บางหมู่บ้านก็ลองทำโดยไม่ใส่ปุ๋ยเคมีแต่ใส่ขี้วัว ขี้ควาย จะเร่งผลก็ใช้ขึ้นกระถาง ทางอำเภอก็เอายูวีชีวภาพมาให้ ใครไม่มาก็ไม่ได้ นอกจากนี้ได้นำเมล็ดพันธุ์ไปแจกให้โรงเรียนในท้องถิ่นช่วยส่งเสริมให้นักเรียนปลูกพืชผักสวนครัวกางมุ้ง แต่ผักที่ปลูกจะเอาไว้กินมากกว่าขาย ถ้าปลูกมากเมื่อไม่มีใครส่งเสริมเรื่องตลาดจะขายไม่ได้

นอกจากการปลูกผักปลอดสารพิษแล้ว ในกลุ่มมีผู้สูงอายุจึงได้ส่งเสริมให้ทำเหมมไม่ใช้สารกันบูดโดยจะใช้ผงเพรทซึ่งทำจากมันสำปะหลังแทน สำหรับดินประสิวนั้นทางการไม่อนุญาตให้ใส่ แต่สารนี้อนุญาตให้ใส่ได้ ใช้ใบคองห่อเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ และยังส่งเสริมให้ปลูกต้นกล้วยเอาใบคองไว้ใช้ หมู่บ้านที่ปลูกผักสวนครัวก็จะเอาใบคองมาขายด้วย สำหรับอำเภอคอยสะเกิดไม่มีปัญหาเรื่องน้ำ ขยะ ไม่มีปัญหาขยะพลาสติกและโฟม เพราะชุมชนทราบว่าโฟมไม่ดี อาหารที่ขายในชุมชนไม่ใช้โฟมเลย ใช้ใบคองห่อ การส่งเสริมชุมชนด้านนี้จะเน้นที่สุดเรื่องภาชนะในการห่อให้ใช้คองห่อทุกอย่าง เพราะที่ไปอบรมมานั้นใช้ใบคอง และชาวบ้านให้ความร่วมมือดี

นางวิภาดา ได้กล่าวถึงการสร้างเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมว่าใช้วิธีบอกต่อกันและใช้วิธีนัด พูดกับเขาเป็นขั้นเป็นตอน โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ เข้าไปดูพื้นที่จริง ทดลองปฏิบัติจริงด้วย และใช้วิธีการไปสังเกตคนที่ใช้สารว่าเป็นอย่างไรและให้คนเหล่านั้นพูดให้ฟัง เพื่อให้เขายอมรับเลิกใช้สารเคมี ให้ใช้ปุ๋ยปลอดสารพิษ โดยได้รับการสนับสนุนจากคุณพัชรินทร์ จัดตั้งเป็นศูนย์

ชุมชน ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสนใจด้านเดียวกัน เช่น กลุ่มผักปลอดสารพิษ กลุ่มแหยม กลุ่มทำราวตากผ้า ศูนย์สตรีชวามาแห่งประเทศไทยได้ประสานให้ 65 ศูนย์ทั่วประเทศจัดทำโครงการของศูนย์สตรีชวามาส่งเข้าประกวด ศูนย์สตรีชวามาจังหวัดเชียงใหม่จึงได้เสนอโครงการปลูกผักปลอดสารพิษของอำเภอคอยสะเกิดเข้าประกวดจนได้รับรางวัลที่ 2 ได้เงินรางวัล 20,000 บาท จึงได้นำเงินดังกล่าวไปจัดอบรมชาวบ้านที่สนใจเรื่องผักปลอดสารพิษ โดยประสานไปยังคุณพัชรินทร์ ผู้อำนวยการมูลนิธิ วย.เอ็ม. ซี.เอ ซึ่งสนใจเรื่องนี้อยู่แล้วมาสนับสนุนวิทยากร เข้าค่ายอบรม 2 วัน 1 คืน ฐานการปลูกผักปลอดสารพิษโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย การรวมกลุ่มกันนั้นยาก การขยายเครือข่ายจึงใช้วิธีการบอกต่อและชักชวนคนในหมู่บ้านเดียวกันมาทำ โดยคนที่ผ่านการอบรมมาแล้วจะไปขยายผลต่อไปเป็นเครือข่ายของเขาเอง

กรณีศึกษาที่ 5

นางปวีณา

นางปวีณา ผู้นำสตรีสมาคมสตรีนักธุรกิจวิชาชีพแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวถึงแนวคิดและสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเชียงใหม่ปัจจุบันว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของตัวมนุษย์เองและจะกระทบถึงตัวมนุษย์ ที่เห็นได้ชัดเจนคือ ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการแก้ไขจำนวนมาก เช่น ปัญหามลพิษจากควันท่อไอเสีย อากาศร้อนจัดต้องเปิดแอร์ให้เปลืองพลังงานไฟฟ้า ในชนบทมีการเผาและถางป่า ขุด เพื่อเก็บเห็ด โดยเหตุที่ต้องจุดไฟเผาขึ้นเพื่อให้เห็ดออกดี ขึ้น แต่ไม่ได้สำนึกเลยว่าการจุดไฟเผาจะทำให้สัตว์เล็กสัตว์น้อยตายหมด ควรหาวิธีหาเห็ดที่ดีกว่านี้ด้วยการทำฟาร์มแทนที่จะต้องมาเผาป่า ลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยนั้น มีสภาพความตระหนักเกิดขึ้นช้าและไม่มองปัญหาไปข้างหน้า กล่าวคือ เมื่อก่อนตอนเป็นเด็กไม่มีใครสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมทำให้ไม่มีความตระหนักถึงสิ่งเหล่านั้น เมื่อโตแล้วเห็นโลกมากขึ้นเห็นสภาพแวดล้อมในที่ต่างๆจึงได้เกิดสำนึกขึ้นมาว่าทำไมบ้านของตนเองไม่ได้เป็นอย่างนั้น ในจิตสำนึกของตนเองอยากเห็นบ้านเมืองสะอาดเป็นระเบียบ อากาศดี อย่างไรก็ตามสิ่งแวดล้อมในเชียงใหม่มีความเห็นว่าสภาพแวดล้อมยังไม่เลวร้ายเกินไปเทียบกับเมืองใหญ่อื่นๆ เรื่องสิ่งแวดล้อมนั้น ถ้าทุกคนมีความตระหนักแล้วจะสามารถรักษาไว้ได้ ทุกคนต้องช่วยกัน ถ้าให้รัฐบาลรับผิดชอบลำพังคงไม่มีงบประมาณมากพอที่จะดำเนินการและโรงเรียนก็ควรปูพื้นฐานเรื่องนี้ให้แก่เด็กตั้งแต่ยังเล็ก และในรูปแบบการบริโภคผลิตภัณฑ์ต่างๆนั้น ควรเลือกซื้อของที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมด้วย เช่น ครีมที่ใช้ควรซื้อจากร้านที่รับซื้อบรรจุภัณฑ์คืน จะช่วยประหยัดและไม่มีขยะประเภท กล่อง ขวด เกิดขึ้น ของใช้ในบ้าน เช่น กาแฟ ควรใช้แบบชนิดเติม ในครั้งที่ 2 ในครั้งแรกอาจซื้อเป็นขวดก่อน โดยทั่วไปปัจจุบันสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ได้พยายามนำเสนอให้เห็น

ถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ทำให้คนมีความตระหนักรู้มากขึ้น สตรีควรมีบทบาทในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมและควรมีส่วนร่วมปรับปรุงสภาพแวดล้อมของบ้านเมือง ต้องแก้ไขปัญหาความยากจนของชาวบ้านด้วยเพื่อไม่ให้ไปตัดไม้ทำลายป่า เพราะว่าหากไม่มีกิน ในด้านการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายในการเกษตรนั้นเห็นว่ากรณีที่ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ใช้วิธีแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายด้วยการตรวจแปลงขายผักในตลาด ถ้ามีสารพิษก็จะไม่ให้ขายนั้น เป็นวิธีการที่ดีเพราะอย่างน้อยผู้ซื้อก็รู้แล้วว่าผักนั้นมีสารพิษ แต่ด้านผู้ขายยังมีปัญหาในเรื่องเครื่องมือในการตรวจสอบ

นางปวีณา กล่าวถึงวิธีการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่าใช้โอกาสในฐานะที่เป็นกรรมการสมาคมต่างๆ เสนอแนวทางแก้ไข เช่น เมื่อครั้งเป็นกรรมการขององค์การสวนสัตว์ เชียงใหม่ สถาปนิกได้ออกแบบขยายพื้นที่เป็นสวนสัตว์เปิด เสนอต่อคณะกรรมการ เมื่อพิจารณาแล้วได้เสนอความเห็นไปว่าการออกแบบควรคำนึงถึงการจัดการขยะด้วยเพราะปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้นแต่ละวันจะมีจำนวนมาก ในขณะที่การออกแบบนั้นมองข้ามปัญหานี้ไป จนในที่สุดมีการแก้ไข ใช้บทบาทของสมาคม เพื่อเสนอแนวคิดในการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้สมาคมประกอบด้วยคนหลายสาขาอาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล นักธุรกิจ อาจารย์ ขณะนี้มีสมาชิกในองค์กร 300 กว่าคน เมื่อออกทำงานตามหมู่บ้านพบปะประชาชนจะเน้นเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้หญิงให้พึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นนโยบายของสหพันธ์สากล ครั้งล่าสุดได้ไปทำงานด้านพัฒนาสตรีที่อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยการฝึกอบรมสตรี สำหรับสตรีที่มาอบรมจะมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร ค่าพาหนะให้ด้วย มีการแสดงดนตรีเพื่อจูงใจให้มีความสนใจ แล้วสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด เรื่องสิ่งแวดล้อม เน้นการรักษาป่า การเลิกใช้โฟม อันตรายจากสารเคมี เช่น การที่ชาวบ้านฉีด ดี.ดี.ที. ไล่พืชผักในช่วงเช้าและเก็บไปขายที่ตลาดในช่วงบ่าย ได้ข้อเท็จจริงว่าชาวบ้านจะไม่กินผักที่เขาปลูกเพราะรู้ว่าฉีดยาฆ่าแมลง คนในเมืองชอบกินผักสวย ๆ จึงต้องฉีดยาฆ่าแมลงลงไป จะปลูกไว้ขายซึ่งการรับประทานผักที่มีสารพิษย่อมได้รับสารพิษเข้าร่างกาย จึงได้ขอร้องชาวบ้านไปว่า ควรจะนึกเอาใจเขาใส่ใจเรา หากทำอย่างนี้แล้วคนที่รับประทานเข้าไปอาจเสียชีวิตได้เป็นกรรมเวรต่อลูกหลานได้แต่ในการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนี้สมาคมไม่สามารถทำเป็นเรื่องเฉพาะได้

สมาคมได้ร่วมแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายในการเรียนในเชียงใหม่โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายที่เด็กในโรงเรียนเทศบาลนครเชียงใหม่โดยเชิญตำรวจจราจรไปให้ความรู้เรื่องกฎจราจร การใช้รถใช้ถนน ปัญหาคว้นพิษ การแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่าย ให้แก่นักเรียน ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ สมาคมเห็นว่าถ้าคนเรามีอาชีพที่ดี มีรายได้แล้วย่อมส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีและไม่ไปตัดไม้ทำลายป่า อันเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมไปด้วย ดังนั้นเรื่องการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีอาชีพ มีรายได้จึงเป็นการจัด

การคุณภาพสิ่งแวดล้อมไปด้วย เมื่อ 3 ปีที่แล้ว สมาคมฯ ได้ทำเรื่องกลยุทธ์ตลาด การบรรจุหีบห่อ ผลิตภัณฑ์ต่างๆ กลุ่มเป้าหมายเป็นสตรีจาก 5 จังหวัด ในพื้นที่ยากจน ด้วยการออกไปหาข้อมูลพร้อมกับที่ส่วนราชการจังหวัดที่มีโครงการเยี่ยมประชาชนในพื้นที่ห่างไกล เช่น ที่อำเภอฮอด สมาคมได้ไปให้ความรู้กลุ่มแม่บ้านในเรื่องของการจัดการ การคิดต้นทุนสินค้า การบริหารเวลา การปลูกพืชทดแทน การปลูกพืชหมุนเวียน และได้ร่วมกับพัฒนากรอำเภออบรมชาวบ้านให้รู้จักการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (ด้วยงบประมาณของโครงการมิยาซาวา) จำหน่ายในงานกาชาด เป็นการสอนให้ทำธุรกิจได้ดีขึ้น จากแต่เดิมชาวบ้านไม่รู้วิธีคิดต้นทุน ราคาขาย ของผ้าทอบางที่ยังขายยังจนซึ่งหากการประกอบอาชีพสุจริตไม่พอดำรงชีวิตอยู่ได้ อาจทำให้หันไปหาเงินด้วยวิธีอื่น เช่น ขายยาบ้า หรือตัดไม้ทำลายป่า หากชาวบ้านมีอาชีพดีโอกาสที่จะเข้าไปทำลายป่าก็ไม่มี และยังได้สอดแทรกการเลิกใช้สารเคมีในการปลูกพืชด้วย สมาคมเน้นการสร้างและพัฒนาสตรีจึงได้อบรมผู้หญิงทุกระดับ โดยแบ่งระดับของกลุ่มสตรีเป็นระดับผู้ประกอบการ ระดับกลางเป็นเลขานุการ ระดับล่างสุดคือชาวบ้านในพื้นที่ที่เราลงไปทำในพื้นที่ จากนั้นจัดอบรมจากเลขานุการ สมาคมจะเป็นสื่อกลางในการประสานงานกับชาวบ้านระหว่างคนจากกรุงเทพฯ ด้วย

นางปวีณา ได้กล่าวถึงการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมว่า กลุ่มสตรีนั้นมีองค์กรท้องถิ่นของตนเองอยู่แล้ว คือ กลุ่มแม่บ้าน การสร้างเครือข่ายนั้น ไม่ได้เน้นในเรื่องสิ่งแวดล้อมแต่เป็นเรื่องการพัฒนาสตรี ครั้งแรกจึงใช้วิธีคัดเลือกตัวแทนกลุ่มแม่บ้านหมู่บ้านละ 2-3คน มาอบรม และทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มก็นำไปถ่ายทอดให้ลูกกลุ่มได้อีกต่อหนึ่ง อย่างเช่นเมื่อคราวที่จัดฝึกอบรมให้สตรีอำเภอฮอดแล้ว กลุ่มสตรีอำเภอจอมทองทราบข่าวก็เชิญสมาคมฯ ไปบรรยายเกี่ยวกับการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากนั้นก็พามาดูงานที่ร้านค้าของกรรมการสมาคม ว่าจะสามารถทำอะไรได้บ้าง

กรณีศึกษาที่ 6

นางสาวสุชาดา

นางสาวสุชาดามีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมว่า ขณะนี้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงทั้งป่าไม้ อากาศ และสิ่งแวดล้อมที่คนสร้างขึ้นมาเป็นตัวการไปทำลายธรรมชาติมากกว่าที่ช่วยให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์แห่งประเทศไทยจึงได้ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมมา 3 ปีแล้ว ตามนโยบายของสมาคม โดยเน้นการเริ่มปลูกฝังจิตสำนึกต่อเด็ก ที่ผ่านมาพอใจที่มีส่วนช่วยในการรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เด็กบางคนไม่เคยทานข้าวด้วยมือ ไม่เคยก่อกองไฟเองและไม่เคยว่ารู้จักต้นไม้ต้นนั้นต้นอะไร ก็ได้เรียนรู้จักจักสัมผัสจริงๆ จากการที่อยู่ใน

เมืองไม่เคยใช้ชีวิตลำบากในหมู่บ้านก็สามารถปรับตัวได้ ทำให้เกิดทัศนคติในการรักธรรมชาติ อยากให้มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมธรรมชาติให้อยู่ในสภาพที่ดีเหมือนเดิมและดีขึ้นกว่าเดิม หากคนสร้างขึ้นมาน่าจะสร้างเพื่อช่วยรักษาธรรมชาติให้ดีขึ้น ไม่ใช่ทำลาย สิ่งเดิมที่มีอยู่คืออยู่แล้ว แต่สิ่งใหม่ที่เข้ามากลับไปทำลายธรรมชาติ ทำให้สมดุลของธรรมชาติเสียไปเกิดน้ำท่วมใหญ่ ไฟป่าที่รุนแรง สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันคุณภาพไม่เหมือนสมัยก่อน

นางสาวสุชาดา กล่าวถึงวิธีการในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่า วิธีการที่จะเข้าไปจัดการสิ่งแวดล้อมที่ท่าอยู่ขณะนี้คือพยายามสร้างจิตสำนึกให้กับเด็กและเยาวชนให้รักและเข้าใจธรรมชาติ หากมีเหตุตึกพัง ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีอะไร เขาจะอยู่กับธรรมชาติได้อย่างไร ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่มีเทคโนโลยีต่างๆแล้ว ธรรมชาติจะยังมีอยู่ เขาจะปรับเข้ากับธรรมชาติ อย่างไร การจัดการอนุรักษ์ธรรมชาติ จะพยายามให้เด็กได้ใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กลางแจ้ง นอนกลางดิน กินกลางทราย หุงข้าวหาอาหารด้วยพื้นแบบดั้งเดิม พยายามไม่ใช่สิ่งประดิษฐ์ขึ้นมา เขาจะรู้สึกถึงความลำบากแบบธรรมชาติ ประมาณ 2-3 วัน พวกเขาจะอยู่กันได้ และก็จะรักและรู้จักธรรมชาติดีขึ้น ค่ายมีหลายลักษณะ เช่น ค่ายน้ำเพื่อชีวิต ส่วนมากจะเป็นพวกอีสาน ทางเหนือก็จะเป็นเรื่องของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้รู้จักว่าต้นไม้เป็นสิ่งมีชีวิตเหมือนกัน ส่วนมากเด็กในปัจจุบันจะไม่ค่อยสนใจในเรื่องธรรมชาติ

กิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ได้ดำเนินการในช่วง 1-2 ปี ที่ผ่านมา พยายามเน้นการจัดการอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นการรณรงค์เพื่อเฉลิมพระเกียรติในหลวงครบ 72 พรรษา จัดพร้อมกับนโยบายขององค์การที่เกี่ยวกับโลก ซึ่งทางประเทศไทยเราเลือกทำ 2 เรื่อง เรื่องสิ่งแวดล้อมกับเรื่องวัฒนธรรม ต่อไปจะเน้นเรื่องสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น กิจกรรมที่ทำนั้นต้องแล้วแต่สภาพพื้นที่ว่าแต่ละแห่งจะมีปัญหาอะไร เมื่อสรุปได้แล้วก็ให้รณรงค์เรื่องนั้น หมายถึงว่าในการที่เราจะเข้าไปทำกิจกรรม เราเข้าไปดูพื้นที่ก่อนว่ามีปัญหาอะไร จัดกิจกรรมขึ้นมาเน้นรวมๆ ไปให้กับเด็ก การปลูกจิตสำนึกให้เด็ก ส่วนเรื่องป่า สมาคมจะดำเนินการร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สมาคมจะเป็นผู้ริเริ่มโครงการแล้วสอบถามไปตามโรงเรียนต่างๆ ว่าใครจะเข้าร่วมโครงการ แต่ค่าใช้จ่ายโรงเรียนออกส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งสมาคมเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย

นางสาวสุชาดา ได้กล่าวถึงการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมว่า มีสมาชิกของสมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์ อยู่ในโรงเรียนต่างๆ อยู่แล้ว เครือข่ายจึงมีอยู่ตามที่อยู่สมาชิกในโรงเรียนต่างๆ กิจกรรมทั้งหมดจะเป็นกิจกรรมที่กระทรวงศึกษาธิการบังคับให้เป็นกิจกรรมเลือก 4 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ถูกเลือก ยุวกาชาด เนตรนารี โดยกิจกรรม 3 ประเภทหลังเป็นของราชการ มีตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ทางสมาคมจะประสานไป

ตามโรงเรียนต่างๆ ที่สนใจในกิจกรรมนี้ สมาคมจะจัดเป็นกลุ่มไปทำกิจกรรมในโรงเรียน โดยที่สมาคมวางนโยบายให้

สำหรับจำนวนเครือข่ายในภาคเหนือ นั้น มีหลายโรงเรียนทางภาคเหนือ เช่น ในจังหวัด เชียงใหม่ มีที่อำเภอเวียงแหง สันป่าตอง จอมทอง และในจังหวัดเชียงราย ลำปาง เป็นต้น กิจกรรมร่วมคือ การเข้าค่าย แต่ไม่เน้นเฉพาะสิ่งแวดล้อมอย่างเดียวเน้นเรื่องอื่นด้วย การเข้าค่ายเป็นการนำเด็กไปสัมผัสกับธรรมชาติ และประเมินผลกิจกรรมดังกล่าวว่าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมอย่างไร เด็กมีแนวคิดเรื่องป่า ขยะ ทรัพยากรอย่างไร จากนั้นสมาคมจะส่งเอกสารต่างๆ ไปให้แต่ละโรงเรียนให้ครูช่วยพัฒนาเด็กต่อไป

กรณีศึกษาที่ 7

นางแม่น้ามาศ

นางแม่น้ามาศ นักวิชาการสตรีซึ่งทำงานกับศูนย์สตรีศึกษา ได้กล่าวถึงการเริ่มต้นทำงาน เป็นผู้นำสตรีนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมว่า มีสถานะทางการโดยเป็นภาคีของคณะสังคมศาสตร์ เมื่อ 12 ปีที่แล้ว ได้เริ่มบุกเบิกโครงการศึกษาผู้หญิงด้านเศรษฐศาสตร์ ตอนนั้นคณะเศรษฐศาสตร์ยังอยู่กับคณะสังคมศาสตร์ พอทำมากขึ้นก็มีการฝึกอบรมจนมีการยอมรับจากองค์การระหว่างประเทศ สนับสนุนเงินทุนให้ สำหรับการศึกษาด้านวิชาการนั้นศึกษาเรื่องผู้หญิงในระบบเศรษฐกิจ ต่อมาศึกษาในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน จากนั้นศึกษาถึงกลุ่มสตรี และรับเป็นที่ปรึกษาของชุมชนต่างๆ มานาน 12 ปี และกล่าวถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม และแนวคิดในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่า เป็นนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์การเกษตร จึงให้ความสนใจเป็นพิเศษ ในสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับการเกษตร ดิน น้ำ ป่า อาจรวมทั้งระบบนิเวศ ป่าธรรมชาติรวมถึงสัตว์ป่าด้วย แต่ไม่รวมป่าที่ปลูกขึ้นหรือสวนป่า ป่ายูคาลิปตัสไม่ใช่ป่าธรรมชาติที่จะให้ประโยชน์กับการเกษตรเท่ากับป่าธรรมชาติจริงๆ มีความเห็นว่าการพัฒนาการเกษตรควรจะต้องสอดคล้องกับการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมทางนิเวศวิทยา เพราะสิ่งแวดล้อมเรื่องดิน น้ำ ป่า นั้นเป็นวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในประเทศที่ยังทำมาหากินอยู่กับการเกษตร ดิน น้ำ ป่า ตอนนี้ถูกทำลายลงไปมากจนอยู่ต่ำกว่าระดับมาตรฐาน ที่คนและสัตว์จะอยู่กันได้สบาย ประเทศในเขตร้อนจะต้องมีพื้นที่ป่าธรรมชาติไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่แต่เดี๋ยวนี้ประเทศไทยเหลือไม่ถึงร้อยละ 20 ซึ่งระดับนี้ก็เห็นแล้วว่าฝนตกลงมาน้ำจะท่วม พอฝนไม่ตกจะแห้งแล้ง ไม่มีอะไรกินน้ำ เรื่องนี้ชาวบ้านที่สันป่าตองยังรู้เลยว่าที่น้ำท่วมหมู่บ้านเพราะไปตัดไม้บนเขื่อนมาก

สภาพการดำรงชีวิตมนุษย์ในปัจจุบันก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม ในประเทศไทยนี้ชนชั้นกลางที่อยู่ตามบ้านจัดสรรนิยมขับรถส่งลูกไปโรงเรียนคนละคัน สูญเสียทั้งน้ำมัน เกิดวัน

พียงมาก หากคนเหล่านี้ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมด้วยการรวมเด็กในหมู่บ้านเข้าด้วยกันหลายคนใช้รดกันเดียวไปส่งจะสามารถประหยัดและลดการทำลายสิ่งแวดล้อม เรื่องดังกล่าวนี้อยู่ที่จิตสำนึก ในชนบทผู้หญิงมีส่วนในการรักษาสิ่งแวดล้อมมาก เช่น หมู่บ้านกะเหรี่ยง ผู้หญิงต้องเดินไปหาน้ำ ถ้าป่าไม่มีจะลำบากแค่ไหน

แนวคิดในการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น นางแม้นมาศเห็นว่าหญิงใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ชายเพราะผู้หญิงต้องทำหน้าที่ 3 อย่างคือเป็นผู้ผลิตทางด้านเกษตรหรือการยังชีพ ผู้หญิงจะเพาะปลูก ทำอาหารเลี้ยงครอบครัว ในระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงินผู้หญิงจะทำงานหารายได้ด้วย เป็นผู้สืบเผ่าพันธุ์มนุษย์ หมายถึงการให้กำเนิดลูก ในความหมายที่กว้างนอกจากให้กำเนิดลูกแล้วมีหน้าที่เลี้ยงดู ให้การศึกษา ดูแลครอบครัว ซักผ้า ดูแลทุกอย่างในครอบครัว และเป็นผู้ใช้ชุมชนหน้าที่ตามข้อ 2 ทำให้ผู้หญิงไปเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ชาย เช่น ผู้หญิงในเมืองจะเป็นผู้ซื้อของเข้าบ้าน ในตะวันตกนั้นเห็นได้ชัดเจนว่าผู้หญิงเกี่ยวข้องกับการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมมาก ตั้งแต่การใช้ผ้าอ้อมแบบใช้แล้วทิ้งกับผ้าอ้อมนำกลับมาใช้ใหม่ ผู้หญิงที่ใช้ผ้าอ้อมที่ทิ้งไปเลยกับผู้หญิงใช้ผ้าอ้อมแบบซักได้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่างกันมาก เพราะผ้าอ้อมแบบใช้แล้วทิ้งก่อผลกระทบต่อป่ากล่าวคือ ต้องตัดไม้ทำลายป่าจำนวนมากเพื่อนำมาผลิตผ้าอ้อมแบบดังกล่าว นอกจากนี้ยังเกิดขยะอีก ในสังคมตะวันตกมีข้อสังเกตอีกเรื่องหนึ่งคือ การดื่มนมผู้หญิงตะวันตกจะมีวิธีการนำขวดนมมาใช้ใหม่ โดยจะซื้อนมเป็นแพ็ค ไว้ตอนเช้าจะจืดนมไฟฟ้าเอาขวดนมส่งร้านเก็บขวด กลางคืนจะล้างขวดนมไว้เพื่อนำขวดส่งคืนร้าน สรุปว่าถ้าสิ่งแวดล้อมถูกทำลายผู้หญิงจะได้รับผลกระทบมาก ดังนั้นผู้หญิงจะเป็นคนทำให้สิ่งแวดล้อมดีหรือไม่ดีก็ได้ นี้คือกรอบความคิด การศึกษาเรื่องผู้หญิงกับสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้มีความเข้าใจและมีคนสนใจประเด็นนี้มากขึ้นอีก

หากสามารถตั้งเป็นเครือข่ายของคณะอาจารย์ในการศึกษาเรื่องผู้หญิงนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมาก แต่การศึกษาเรื่องผู้หญิงหาคนยาก ประกอบกับผู้บริหารระดับสูงยังไม่เห็นความสำคัญหากจะต้องพยายามจากระดับล่างขึ้นไป ซึ่งหากมีผลงานองค์กรต่างประเทศจะให้ความสนใจช่วยเหลือ การมีส่วนร่วมการของผู้หญิงในการพัฒนา และการมีโอกาสนำเข้าของของผู้หญิงจะทำให้โลกทั้งโลกดีขึ้น ไม่ใช่ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้าผู้หญิงตามไม่ทัน จะทำให้เสียทรัพยากรไปครั้งหนึ่ง สรุปว่าการใช้ประโยชน์จากผู้หญิงจะไม่สามารถทำอย่างได้ผล ถ้าผู้หญิงไม่ทันผู้ชายและไม่มีโอกาสในการศึกษา

นางแม้นมาศ ได้กล่าวถึง วิธีการในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่า ต้องสร้างความเข้าใจว่าในระดับรัฐบาลว่าสิ่งแวดล้อมสำคัญอย่างไร จะรักษาอย่างไร ความสำเร็จขึ้นอยู่กับความเข้าใจของผู้มีอำนาจควบคุมดูแลด้วย และข้อเท็จจริงก็คือชุมชนใกล้ป่าสามารถรักษาสภาพป่าไว้ได้ดี

กว่ารัฐ ทุกวันนี้มีความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ฝ่ายรัฐบาลเห็นว่ามีการเผาไม้ดูแลป่าไม้อยู่ ได้ดีกว่าเพราะชาวบ้านตัดไม้ทำลายป่า แต่จากการศึกษาวิจัยได้ข้อสรุปว่าสาเหตุของการสูญเสียป่านั้นมาจากจากนโยบายของรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่

การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมต้องให้ชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบหลักและรัฐบาลให้การสนับสนุน จากการศึกษาวิจัย เรื่องป่าชุมชน 5 คณะวิจัย ภาคเหนือตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลาง ภาคอีสาน ภาคใต้ เพื่อศึกษาว่าในแต่ละภาคสาเหตุอะไรที่ทำให้ป่าถูกทำลายมากที่สุด และปัจจัยใดเป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาป่าได้ดีที่สุด ปรากฏว่าภาคเหนือมีชุมชนดั้งเดิมอยู่ส่วนมากชาวบ้านรักษาป่าได้ดี ภาคอีสานมีพระสงฆ์ช่วยชุมชนในการรักษาป่า ภาคกลางลำบากกว่าเพื่อน จากการศึกษาพบว่าชุมชนมีลักษณะที่เรียกว่าร้อยพ่อพันแม่ อพยพเข้าไปทำไร่ไถ่ไม่มีชุมชนดั้งเดิมเข้มแข็งสามารถดูแลทรัพยากรได้ ข้อสรุปคือชาวบ้านมีวิธีการรักษาป่าได้ดีกว่ารัฐ เพราะต้องใช้ป่าในการยังชีพ เช่น การหาเห็ด หน่อไม้ ของป่ามาใช้ในชีวิตประจำวัน จนเรียกได้ว่าป่าเป็นซูเปอร์มาร์เก็ตของชาวบ้าน เขาย่อมไม่ทุบหม้อข้าวตัวเอง และเรื่องป่าชุมชนจึงเป็นสิ่งที่เราเสนอแนะต่อองค์กรพัฒนาเอกชนและรัฐบาล เพื่อผลักดันให้ป่าชุมชนที่ชาวบ้านทำกันอยู่มีกฎหมายรองรับ เพราะขณะนี้ป่ายังเป็นของรัฐบาลอยู่ ในทางปฏิบัติชาวบ้านเท่านั้นที่เข้าไปดูแล เราต้องการให้มันถูกกฎหมายให้ออก พระราชบัญญัติป่าชุมชน และเมื่อมีการแสดงผลการวิจัยได้เชิญเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกรมป่าไม้มารับทราบแล้วว่า แต่ละภาคค้นพบสาเหตุการสูญเสียพื้นที่ป่าเพราะอะไร ซึ่งเขาก็เข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง แต่ก็เหมือนกับการทำหน้าที่ของนักวิชาการแล้วว่าได้ให้ข้อมูลย้อนเข้าไปในกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นฝ่ายรัฐบาลผู้มีอำนาจ ในที่สุดร่าง พระราชบัญญัติป่าชุมชน จึงมี 2 ร่าง ฉบับหนึ่งของกรมป่าไม้ อีกฉบับหนึ่งขององค์กรพัฒนาเอกชน และยังไม่ได้ข้อสรุป ใดๆก็ตาม เราคิดว่ามันคือผลงานในการทำงานในพื้นที่ของนักวิชาการ

การรักษาป่าต้องร่วมมือกันระหว่างรัฐ เอกชน ชุมชน จะให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดูแลเองไม่สำเร็จ อยู่ที่ว่ารัฐบาลจะเข้าใจชาวบ้านแค่ไหน เหตุที่ระบุว่าชาวบ้านทำลายป่าไม่รู้แน่แท้จริงเขาทำลายเพราะอะไร เมื่อไปทำวิจัยจึงได้ทราบว่า รัฐบาลส่งเสริมการส่งออกข้าวโพด มันสำปะหลัง ขณะที่ชาวบ้านยากจนไม่มีที่ทำกิน ที่ส่วนใหญ่ก็ไปทำสนามกอล์ฟ ทำบ้านจัดสรร เมื่อไม่มีที่ทำกินจึงเกิดการบุกรุกป่า ภาคกลางทำไร่ไถ่ ภาคอีสานจะทำไร่มันสำปะหลัง แล้วที่จังหวัดเพชรบูรณ์มีการทำลายป่ามากเพราะมีการต่อสู้ทางความคิดจนเกิดการรบกวนกันต้องตัดไม้ 2 ข้างทางไปจำนวนมาก

ในฐานะนักวิชาการ มีความเห็นว่าการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมต้องไปปลูกจิตสำนึกให้กลุ่มคนต่างๆ ไม่ว่าจะฝ่ายรัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชนให้ตระหนักว่าสิ่งแวดล้อมเข้าไปเกี่ยวข้องการผลิต ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน และส่งผลสะท้อนถึงประเทศชาติและโลกส่วนรวมอย่างไร สิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของโลกทั้งโลก วิธีการปลูกจิตสำนึกคนต้องใช้การวาง

แผน ตามลักษณะของกลุ่มเป้าหมายโดยจะต้องศึกษาสภาพปัญหาของกลุ่มคนนั้นก่อน หรืออาจจะทำวิจัยให้รู้แต่ละเรื่อง อย่างเรื่องที่ได้ทำอยู่คือศึกษาว่าจะรักษาป่าได้อย่างไร ก็ทำวิจัยค้นหาสาเหตุของการทำลายป่าว่ามีอะไรบ้าง เราจะสรุปสั้นๆ ว่าชาวเขา ชาวบ้านเผ่าป่า ไม่มองคว่ารัฐเองมีส่วนทำลายป่าอย่างไร เช่น กรณีการให้สัมปทานป่านั้นเป็นการทำลายป่ามากที่สุด นักวิชาการจึงมีหน้าที่ชี้ให้เห็นฝ่ายรัฐบาลผิดพลาดอย่างไร ต้องแก้ไขอย่างไร เมื่อทราบสาเหตุแท้จริงแล้วจึงจะออกกฎหมายหรือมาตรการในการดูแลรักษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนผ่านองค์กรพัฒนาเอกชน ทั้งนี้กลุ่มนักวิชาการไม่สามารถดำเนินการได้เพียงลำพัง ดังนั้นจึงเป็นฝ่ายประสานให้กับองค์กรต่างๆตามหลักวิชาการ บทบาทนักวิชาการส่วนใหญ่เป็นการวิจัย

สิ่งที่อยากทำคือการฝึกอบรมชาวบ้านโดยตรง แต่ยังไม่สามารถทำได้เพราะนักวิชาการ มีหน้าที่ต้องสอนด้วย ส่วนปัญหางบประมาณนั้นไม่มีเพราะศูนย์สตรีมีงบประมาณอยู่แล้ว หากเสนอเค้าโครงเรื่องที่จะทำเสนอก็คงได้รับการสนับสนุน แต่มีปัญหาในเรื่องของผู้ช่วยที่เป็นทีมงานผู้หญิงที่สนใจจริงๆ ในด้านนี้ที่จะมาช่วยในด้านต่างๆ เช่น ด้านกฎหมายไม่มี นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ที่สนใจสิ่งแวดล้อมทำเองนี้มีอยู่คนเดียวจึงทำงานได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น

นางแม้นมาศ กล่าวถึง การสร้างเครือข่ายการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ว่า เห็นด้วยในเรื่องเครือข่ายเพราะลักษณะของเครือข่ายจะทำให้เกิดผลกระทบกว้างมากขึ้น การสร้างเครือข่ายนั้นไม่ยากเพราะมีอยู่แล้ว เช่น เครือข่ายผู้หญิง จากการทำงานด้านนี้มา มา 12 ปี เครือข่ายมีกว้างขวาง เพราะเห็นว่าทฤษฎีที่เรียนรู้แล้วจะไม่มีประโยชน์ใดๆเลย ถ้าไม่นำไปปฏิบัติ นั่นก็คือ ต้องถ่ายทอดความรู้ที่ค้นคว้าวิจัยได้นำไปสู่ชุมชนให้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติได้ ประกอบกับเครือข่ายของศูนย์สตรีศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ เป็นองค์กรที่มีอยู่แล้ว องค์กรเหล่านั้นก็เป็นเครือข่ายของศูนย์สตรี

วิธีการสร้างเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรง แต่ละกลุ่มสตรีจัดฝึกอบรมกันเอง แล้วให้กลุ่มต่างๆมารับความรู้จากศูนย์สตรีซึ่งเป็นเสมือนศูนย์กลาง โดยทั่วไปหากจะมีการฝึกอบรมเรื่องใดศูนย์สตรีจะแจกเอกสาร ออกประกาศทางวิทยุ หนังสือพิมพ์ และแจ้งข่าวผ่านเครือข่าย ซึ่งคิดว่าเพราะเครือข่ายจะเลือกคนมาฝึกอบรมได้เหมาะสมกว่า ลักษณะงานที่ทำให้เครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมนั้นทำงานในลักษณะตั้งรับ โดยเป็นแหล่งข้อมูลกลางให้เครือข่ายต่างๆเข้ามาปรึกษาหาข้อมูล เช่น ด้านการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมก็ได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลกลางให้

กรณีศึกษาที่ 8

นางสาวอัญชลี

นางสาวอัญชติ ศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 8 กรมสามัญศึกษา เป็นผู้ประสานงานการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตการศึกษา 8 ได้กล่าวถึงแนวคิดในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่า งานศึกษานีเทศมีบทบาทในเรื่องการนิเทศ การฝึกอบรม การวิจัย การจัดสื่อ ประกอบกับมีใจมุ่งมั่นที่จะทำเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วย นอกจากนี้ยังได้ศึกษามาทางด้านสิ่งแวดล้อมจึงทำให้ใจรักและจึงได้ใช้บทบาทในงานไปส่งเสริมการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมต่อกลุ่มครู และเน้นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

สิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็น ป่าไม้ น้ำ ดิน อากาศ มีความสัมพันธ์กัน การจัดการสิ่งแวดล้อมจะต้องทำทั้งหมดอยู่ในรูปของการบูรณาการ จะไม่ทำด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ อาจทำได้วิธีที่ง่าย ๆ คือ การส่งเสริมการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมเน้นเป้าหมายที่โรงเรียน และชุมชน วิธีการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ควรผสมผสานกันระหว่างแบบดั้งเดิมด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ผสมผสานพัฒนาขึ้น ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด ปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดจากคน สิ่งแวดล้อมจะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับชุมชน

วิธีการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั้นนางสาวอัญชติกล่าวดังนี้ วางแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยดำเนินการผ่านเครือข่ายในเขตการศึกษา 8 จะมีศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาทั้งหมด 10 ศูนย์ ใน 8 จังหวัด ในจังหวัดเชียงใหม่มี 3 ศูนย์ แต่ละศูนย์จะตั้งอยู่ที่โรงเรียน เช่น จังหวัดเชียงใหม่มีศูนย์สิ่งแวดล้อมเมืองที่โรงเรียนหอพระ ศูนย์สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนแม่หอพระ และที่ศูนย์ศึกษาของเชียงใหม่ที่เกี่ยวกับด้านกิจกรรมการเรียนการสอนจะอยู่ที่โรงเรียนจอมทอง ทั้ง 3 เครือข่าย นี้จะครอบคลุมโรงเรียนทางทิศเหนือคือแม่หอพระ ทางใต้คือจอมทอง ส่วนในเมืองคือโรงเรียนหอพระ แผนงานโครงการที่ดำเนินการไปแล้ว คือ โครงการการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ในหัวข้อ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากเครือข่ายนี้เหล่านี้ เชื่อมโยงกับศูนย์ในจังหวัดอื่น ให้ศูนย์เหล่านั้นแสดงบทบาทในการรวบรวมครูที่มีบทบาทเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านการเรียนการสอนครูที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมารวมกลุ่มกัน พัฒนาครูแกนนำเหล่านั้น นอกจากพัฒนาครูแกนนำแล้วส่งเสริมให้เกิดการขยายเครือข่ายไปสู่ทุกโรงเรียนและครูทุกคนในโรงเรียนนั้นๆ ในเรื่องของสื่อการเรียนการสอน

การจัดทำหลักสูตรตามแผนงานโครงการ การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ฝึกอบรมโดยให้ศูนย์การศึกษาคัดเลือกครูแกนนำมาศูนย์ละ 2 คน อบรมหลักวิชาการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้วออกไปศึกษาชุมชน เพราะมีจุดประสงค์ว่า เมื่อครูแกนนำเหล่านี้กลับไปเขาจะมีการจัดการเรียนการสอน โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาบูรณาการในวิชาที่สอนก็จะสามารถถ่ายทอดถึงเด็ก เด็กเหล่านี้ก็จะสามารถกลับไปสู่ชุมชนได้ ซึ่งมีความรู้ในเรื่องกิจกรรมที่ร่วมกับชุมชนด้วย กรณีการศึกษาชุมชนจะเป็นเครื่องสร้างความตระหนักให้กับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง การอบรมครูแกนนำนั้น

ไปอบรมที่ตำบลเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นรอยต่อระหว่างจอมทองและลำพูน เป็นสถานที่ ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างเช่น บ้านของคุณเรือนทอง ไชยงาม มีการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ บ้านของคุณสุริยะ เพาะเห็ด การศึกษาชุมชนจะไปดูว่าเขาเพาะเห็ดอย่างไร ทอผ้าย้อมสีอย่างไร เพราะการใช้สารธรรมชาติย้อมสีเป็นส่วนหนึ่งที่รักษาลึงแวดล้อม และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดให้กับลูกหลานได้ และให้ครูที่ไปศึกษาวิเคราะห์ด้วยว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้จะก่อให้เกิดผลร้ายกับสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ตรงจุดนี้จะมองเห็นว่า ถ้าการทอผ้าต้องใช้เครื่องจักรที่ใช้ไฟฟ้าก็ถือว่าเป็นการใช้พลังงานที่สิ้นเปลือง แต่ถ้าใช้แรงงานคนก็สรุปได้ว่าประหยัดพลังงาน

เขตการศึกษา 8 ได้โครงการอนุรักษ์พลังงาน เรียกว่า โครงการรุ่งอรุณ เป็นโครงการร่วมกันระหว่าง 3 สถาบันคือ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งสามหน่วยงานนี้ร่วมกันตั้งโครงการขึ้นมาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยบูรณาการในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เริ่มตั้งแต่ปี 2539 เหลือระยะเวลาในการดำเนินงานอีก 18 เดือน หลังจากนั้นจะโอนโครงการให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการต่อไป ลักษณะการทำกิจกรรมจะผ่านเครือข่าย มีสำนักงานการศึกษาต่างๆ ที่ได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการรุ่งอรุณ เช่นภาคเหนือตอนบน จะมีจังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน และเชียงใหม่ ร่วมกันที่เข้าโครงการรุ่งอรุณ ลักษณะกิจกรรมก็เป็นการเน้นการเรียนการสอนในการบูรณาการพลังงานและสิ่งแวดล้อมเข้าไปในการเรียนการสอน ปรับปรุงระบบการใช้พลังงานของโรงเรียนให้อนุรักษ์พลังงาน จากนั้นก็ให้สัมพันธ์กับชุมชนด้วย โครงการรุ่งอรุณจะเลือกทำบางโรงเรียนเท่านั้น

กรมสามัญศึกษาได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม 3 ปี ปี 2543 เป็นปีสุดท้ายให้ทำในเรื่องสิ่งแวดล้อม ศูนย์สิ่งแวดล้อมจะเสนอโครงการพัฒนาบุคลากรการผลิตสื่อเผยแพร่ อบรมด้านสิ่งแวดล้อม และเสนอแผนการสอน หน่วยงานนี้เทศจะเป็นผู้ติดตามประเมินโครงการ ประธานศูนย์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนคือผู้อำนวยการโรงเรียน แผนการสอนจะสอดคล้องเรื่องสิ่งแวดล้อมเข้าไปในวิชาของตัวเอง แล้วส่งไปที่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อขอรับงบประมาณแล้วก็พิมพ์เป็นเล่ม

ผลลัพธ์จากการดำเนินการเรื่องเหล่านี้เชื่อว่าเมื่อครูและเด็กได้ปฏิบัติตรงจุดนี้จะส่งผลไปถึงผู้ปกครองเด็ก ยังไม่เห็นผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน การประเมินโดยการนิเทศติดตามพบว่าในปี 2538-2539 ได้จัดแสดงผลงานของนักเรียนที่ได้ทำเป็นชิ้นงานขึ้นมา มีผลเห็นชัดว่านักเรียนได้นำชิ้นเสวยวัสดุนำมาทำเป็นของใช้ในระดับชุมชนนั้น และศูนย์การศึกษาสิ่งแวดล้อม จังหวัดลำปาง ได้ให้เด็กนักเรียนเก็บข้อมูลการใช้ไฟฟ้าในบ้าน พบว่าหลังจากที่ให้ความรู้ในการอนุรักษ์พลังงานลงไปตัวเลขในใบเสร็จค่าไฟฟ้าลดลง

นางสาวอัญชิตีได้กล่าวถึง การสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมว่า ใช้การฝึกอบรม สร้างแรงจูงใจให้กับครูที่จะเข้าร่วมกิจกรรม การสร้างเครือข่ายผ่านศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาในแต่ละจังหวัด เริ่มตั้งแต่เขตลงไปทีละศูนย์แต่ละจังหวัด จากศูนย์ถึงจังหวัดนั้นก็จะเป็นไปตามโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดนั้น เฉพาะในกรมสามัญศึกษา เน้นให้โรงเรียนเครือข่ายลงไปสู่ชุมชนด้วย โดยเฉพาะที่จังหวัดน่านได้ประสานไปสู่โรงเรียนเทศบาลกับโรงเรียนประถมจึงเข้ามาเป็นเครือข่ายและยังได้ประสานกับกลุ่มอัครเมืองน่าน มาร่วมใช้ศูนย์ศึกษาคิงกล่าวเป็นเครือข่าย ขณะนี้ศูนย์สิ่งแวดล้อมจังหวัดน่านมีคณะกรรมการทำงานที่เข้มแข็งดี และในจังหวัดเชียงใหม่ได้ขยายเครือข่ายครบทุกอำเภอแล้ว 44 แห่งโดยใช้แผนการสอน ปี 2542 เน้นเรื่องการจัดการขยะในเมือง ขณะนี้วิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาจริงๆ ยังไม่มี เพียงแต่สอดแทรกเข้าไปในวิชา แม้จะมีคำว่าสิ่งแวดล้อมศึกษาอยู่ในวิชาสังคมศึกษาแต่ไม่ได้พูดถึงทั้งหมด

ครูอาจารย์ที่เป็นแกนนำเรื่องนี้จะคัดเลือกจากคนที่สอนสิ่งแวดล้อมหรือวิชาไหนก็ได้ ที่สนใจด้านสิ่งแวดล้อม ไม่ได้ระบุวิชา เพราะถือว่าทุกวิชาต้องสนใจสิ่งแวดล้อม เรื่องหลักสูตรมีหลักการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแล้วแต่การที่จะนำไปบูรณาการนั้นไม่จำกัด จุดประสงค์รายวิชาแล้วจะหยิบยก เอาตรงไหนใส่เข้าไปก็ได้ ในการฝึกอบรมเน้นการปฏิบัติ เพราะสิ่งแวดล้อมศึกษาเราไม่ใช่ให้ความรู้หรือสร้างความสนุก แต่ต้องการให้มีส่วนร่วม แล้วก็ให้เขาช่วยเหลือผู้อื่นตระหนักในตัวเองด้วย ในศูนย์ที่เขตการศึกษามีเจ้าหน้าที่เพียง 4-5 คน เจ้าหน้าที่ศูนย์ไม่สามารถลงไปถึงโรงเรียนในแต่ละจังหวัดได้ จึงให้ศูนย์สิ่งแวดล้อมการศึกษาจังหวัดเป็นเครือข่ายทำการนิเทศก์แทนศูนย์ของเขต

กรณีศึกษาที่ 9

นางช่อผกา

นางช่อผกาข้าราชการเป็นอาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประธานศูนย์สตรีล้านนา วัตถุประสงค์ของศูนย์เพื่อส่งเสริมให้ผู้หญิงมีส่วนร่วม มีโอกาสในระบบการเมืองและการเมืองท้องถิ่นซึ่งเริ่มขึ้นมาในช่วงปี 2537 โดยในปีดังกล่าวมีกิจกรรมมาก เพราะว่าเป็นการเริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล ช่วงนั้นจึงได้ผู้หญิงเข้าสู่องค์การบริหารส่วนตำบลมาก สภาพปัญหาของผู้หญิงคือขาดโอกาสในการศึกษา ขาดโอกาสในการเข้ามาอยู่ในส่วนการตัดสินใจสาธารณะ ผู้หญิงไม่มีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจ การวางแผนปกครองพัฒนาเพราะว่าสังคมบังคับว่าไม่ใช่เรื่องของผู้หญิง เป็นเรื่องของผู้ชาย ศูนย์สตรีต้องการเพิ่มจำนวนผู้หญิงที่เข้าไปอยู่ในส่วนของการตัดสินใจ และหากเข้าไปแล้วการตัดสินใจเรื่องสิ่งแวดล้อมจะปรากฏผลออกมารวมทั้งเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สิ่งที่อยากให้ผู้หญิงทำคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งเรื่องนี้หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดล้อม เพียงแต่ว่าในประเด็นในเรื่องสิ่งแวดล้อมจริงๆ ยังไม่เป็นตัวนำ แต่ในเวทีที่ศูนย์แบ่งกลุ่มย่อยตามกลุ่มสนใจ จะมีหัวข้อ ผู้หญิงกับสิ่งแวดล้อมอยู่นั้นด้วย เช่น ผู้หญิงกับสุขภาพ ผู้หญิงกับการเมือง ผู้หญิงกับเด็ก ผู้หญิงกับเอคส์ เขาจะมีกลุ่มที่เขาทำงานอยู่ในชุมชน เพราะฉะนั้นเขาจะสามารถแบ่งกลุ่มในชุมชนตามความสนใจได้

นางช่อผกา ผู้นำสตรีนักวิชาการ กล่าวถึงแนวคิดในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ว่า ขณะนี้งานของศูนย์ยังไม่ขยายไปถึงเรื่องสิ่งแวดล้อม แต่มีงานชิ้นหนึ่งในเครือข่ายของศูนย์สตรีล้านนาที่ตั้งขึ้นมาโดยกลุ่มชาวบ้านและเรียกตัวเองว่าเป็นเครือข่ายผู้หญิงล้านนา ซึ่งทำเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยแต่เป็นการเริ่มต้น เพราะว่างานผู้หญิงในศูนย์ส่วนใหญ่จะเน้นหนักในเรื่องการเมือง คำนิยมในสังคมใดที่ให้ผู้หญิงเป็นผู้จัดการในครอบครัว จะเชื่อมโยงกับการให้บริการคนในบ้านเรื่องอาหาร สุขภาพ ความสะอาดบ้านเรือนความเป็นอยู่ทุกอย่าง สิ่งเหล่านี้อยู่ในความดูแลของผู้หญิงตั้งแต่เรื่องอาหารมีการจัดการว่าผู้หญิงจะเข้าป่าหาอาหารอะไรต่างๆ ดังนั้นผู้หญิงจึงอยู่กับธรรมชาติและมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อม ต่อมาผู้หญิงมีบทบาทขยายออกไปสู่การเมือง ซึ่งเป็นระดับการตัดสินใจ ผู้หญิงก็จะมีโอกาสในการเข้าไปจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของส่วนรวมมากขึ้น ฉะนั้นจำเป็นที่ผู้หญิงจะต้องมีทักษะในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดี เพราะว่าผู้หญิงเข้าไปมีบทบาทได้ทั้งในระดับครอบครัว และในเรื่องของการวางแผน การจัดการ ทรัพยากรต่างๆ ด้วยถ้าเข้าไปสู่ระบบการเมือง

มีความเชื่อว่าผู้หญิงมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่แล้วแต่ถ้ามีโอกาสมีบทบาททางการเมืองจะสามารถกำหนดคนโยบาย หรือวางแผนจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องขึ้น เช่น ผู้หญิงอินเดียน่วมมือกันแม้กระทั่งเอาตัวเองเข้าแลกจับมือกันต้นไม้ไว้เพื่อเป็นแสดงถึงพลังการต่อรองในการปกป้องทรัพยากรป่าไม้ หรือกลุ่มแม่บ้านในชนบทที่เข้าไปหาของป่ามากินจะไม่มีการเอาของป่าออกมาใช้จนหมดป่า จะไม่ทำลายป่าไม้ แต่เป็นเรื่องของการที่ตัวเองกินอยู่กับป่าและผู้หญิงก็จะมีส่วนในเรื่องการดูแลป่าว่าทำอะไรป่าจะไม่ถูกทำลาย วิถีชีวิตของผู้หญิงจึงไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันการพัฒนาที่เน้นให้เป็นอุตสาหกรรมและทันสมัย ผู้หญิงอาจจะตามไม่ทันความเปลี่ยนแปลงนี้ เช่น การขายอาหารจะต้องใช้ถุงพลาสติกบรรจุโดยที่ไม่ทราบว่ามีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผู้หญิงจะต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ ความเข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และถ้าผู้หญิงเข้าใจถูกต้องแล้วผู้หญิงจะเป็นผู้จัดการ เช่น ฝักปลอดสารพิษ มีผู้นำหญิงหลายคนที่เป็นผู้นำการเกษตรแบบนี้ หรือการนำกลับมาใช้ใหม่ เช่น การทำเอากระดาษสามารถทำดอกไม้จัน เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการบริโภค

วิธีคิดสมัยใหม่ต่างจากวิธีคิดของผู้หญิงที่มีมาแต่ดั้งเดิม คือสมัยก่อนคิดว่ามีจัดการขยะตามธรรมชาติอยู่แล้ว เช่น ชาวบ้านเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ สุนัข ซึ่งจะมีการกำจัดขยะตามธรรมชาติ และสมัยก่อนไม่มีขยะพลาสติกใช้ใบตองจะย่อยสลายง่าย และถ้าไปตามชนบทบ้านนอกเราก็เห็นว่าหมู่บ้านสะอาดไม่สกปรก แต่ตามทัศนะคนในเมืองปัจจุบันมีความรู้ดีกว่าตามชนบทสกปรกมาก แต่ในขณะที่เดียวกันสภาพแวดล้อมปัจจุบันเต็มไปด้วยมลพิษ เช่น บ้านจัดสรร จะเห็นว่า ไม่มีสัตว์เลี้ยงที่ปล่อยให้หากินตามธรรมชาติจึงต้องเลี้ยงด้วยอาหาร ไม่มีที่ทิ้งขยะจึงมีปัญหาขยะมาก ไม่สามารถจัดการด้วยการขุดหลุม เผาหรือฝังขยะได้ แต่ถ้าจะย้อนไปสู่วิถีชีวิตแบบเก่า เลี้ยงสัตว์เอาขยะทิ้งของเหลือกินเหลือใช้ให้สัตว์กิน อาจจะมีข้อจำกัดมากในการชวนไปตั้งถิ่นฐานใหม่ เราจะจัดการอย่างไร โดยใช้ในสิ่งที่เรามีอยู่หรือทัศนะแบบเก่าเข้ามาใช้

ในชนบทที่ความเจริญยังไม่ถึง ใบตองจะยังมีบทบาทในชีวิตประจำวัน แต่เมื่อใดก็ตามที่มีการท่องเที่ยวเข้าไปถึง พลาสติกก็เข้ามา เครื่องอำนวยความสะดวกเข้ามา การเลี้ยงลูกแบบสมัยใหม่ใช้ผ้าอ้อมแบบใช้แล้วทิ้ง(แพมเพริส) ทำให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมมาก วิธีคิดในการจัดการขยะน่าเสียในปัจจุบันนั้นทุกคนจะมีทัศนะว่าการกำจัดขยะคือการเอาสิ่งปฏิกูลเน่าเหม็นออกไปให้พ้นตัว จะไปอยู่ตรงไหนก็ได้ สิ่งเหล่านี้เป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เรารับมาเพื่อความสะดวกสบาย อาจารย์เชื่อว่าวิถีชีวิตแต่เดิมเป็นวิธีการจัดการที่เป็นธรรมชาติมากที่สุดกลมกลืนที่สุด แต่ไม่สามารถพลิกให้สังคมย้อนไปเป็นแบบเดิมได้ สิ่งที่เราควรคิดที่สุดเวลานี้คือทำอย่างไรจึงจะเหนี่ยวรั้งไม่ให้สังคมไปเป็นอุตสาหกรรมบริโภคนิยมเต็มตัว สังคมแบบใหม่ควรอยู่อย่างมีความสุขและสะอาด

มีแนวคิดในการอนุรักษ์ว่าจะทำอย่างไรที่จะให้การอนุรักษ์ไม่ไปทำลายของเก่าที่มีอยู่แล้ว เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมส่งเสริมให้คนใช้ตะกร้า แต่การหิ้วตะกร้าไปตลาดไม่ได้แสดงว่าคุณเป็นนักอนุรักษ์ครบโดที่ในตะกร้าคุณยังมีถุงพลาสติกอยู่ หรือในกรณีของรัฐบาลบอกว่าต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่ขณะเดียวกันส่งเสริมการท่องเที่ยว วัฒนธรรมจึงไม่ได้รับใช้ วัฒนธรรมเดิมของเขา แต่ไปรับใช้การท่องเที่ยว เป็นการฉวยโอกาสเอาวัฒนธรรมเขาขายซึ่งไม่ใช่แนวคิดของการอนุรักษ์

สตรีต้องมีบทบาทในการเมือง เพื่อที่จะเป็นฐานไปสู่การปฏิบัติอีกหลายด้าน แม้ในการจัดการในด้านทรัพยากรต้องประกอบด้วยทั้งหญิงและชาย แต่ข้อเท็จจริงผู้หญิงคือโอกาสในการหาความรู้ ดังนั้นเพื่อให้ผู้หญิงมีบทบาทในการสร้างสังคมให้ดีขึ้น ต้องหาวิธีที่ผู้หญิงสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้

การจัดการสิ่งแวดล้อมไม่ใช่การมอบภาระให้กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีหน้าที่จัดการ โดยเฉพาะฝ่ายเทศบาลหรือรัฐบาล จะทำอย่างไรให้แต่ละคนรู้ว่าตนเองนั้นต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ

คุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น ทัศนะในเรื่องการปกครอง ได้แยกส่วนออกมาว่ามีฝ่ายจัดการขยะและเก็บภาษีการกำจัดขยะ จึงทำให้ดึงเอาส่วนความรับผิดชอบเรื่องนี้ออกไปจากคน และชุมชน กลายเป็นเรื่องการมอบภาระให้กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปโดยที่สมาชิกมีหน้าที่เสียเงิน เรื่องนี้ไม่ว่าหญิงหรือชายต้องมีทัศนคติเดียวกันและต้องเปลี่ยนทัศนะในการแก้ไขปัญหาขยะเป็นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้จัดการ ทุกคนต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่การแยกขยะ การแยกขยะจะไม่เกิดผลสำเร็จถ้าชาวบ้านไม่เข้าใจแนวคิดตรงนี้ ถ้าชาวบ้านเข้าใจแต่เจ้าหน้าที่เก็บขยะไม่เข้าใจ เอาขยะที่แยกมารวมกันอีกก็ไม่สำเร็จ เพราะฉะนั้นในสังคมต้องมีความเคลื่อนไหวต้องอาศัยความเข้าใจที่ถูกต้อง

ไม่ควรมองว่าผู้หญิงควรมีบทบาทในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างไร ต้องมองว่าสังคมต้องการความช่วยเหลือ คงไม่ต้องตั้งคำถามว่า ผู้หญิงจะมีบทบาทอย่างไรต่อการจัดการทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน และร่วมกันศึกษาว่า สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า อากาศ เปลี่ยนแปลงไปจะแก้ไขอย่างไร ให้เข้าใจว่าในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ทุกคนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องอะไรได้บ้าง แม้กระทั่งเรื่องการใช้รถ ซึ่งเป็นการสร้างมลพิษ ต้องชี้ให้เห็นว่าเรามีส่วนต่อการสร้างมลภาวะอย่างไร จะช่วยลดมลภาวะได้อย่างไร ต้องศึกษาให้เห็นว่าสิ่งใดทำให้เสียสมดุลของสิ่งแวดล้อมไม่ว่าเป็นเรื่องของป่าไม้หรืออะไรก็ตาม อย่าคิดว่าตัวเองไม่เกี่ยวกับป่าไม้ เพราะการปลักต้นไม้เกิดการแก้ไข อาจต้องปลักต้นไม้กฎหมายหรือนโยบาย ถึงแม้ตัวเราจะไม่เข้าไปเกี่ยวโดยตรง แต่สุดท้ายมันต้องย้อนมาเกี่ยวกับเรา เช่น เรื่องป่าไม้ ถ้าปลักยอมให้มีการบุกรุกป่า แล้วเราก็สรุปว่าชาวบ้านทำลายป่า โดยที่ไม่ได้มองฝ่ายรัฐบาลเลยว่ามีนโยบายเอื้ออำนวยต่อธุรกิจ อุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดการทำลายป่า ถ้ามีการวิเคราะห์ชี้ขึ้นมาจะทำให้เกิดความเข้าใจได้ถูกต้อง ขณะเดียวกันถ้าจะทำให้เกิดความคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเพราะว่า เราต่างหาก เราเข้าไปมีส่วนร่วม เราไม่ได้เข้าไปตรวจสอบในเรื่องของขบวนการมันจึงเกิดการทุจริต เกิดการทำลายป่าไม้ในวงกว้าง หรือแม้กระทั่งในเรื่องนโยบายน้ำมัน การควบคุมโรงกลั่น นโยบายของรัฐดังกล่าวทำให้เกิดช่องว่าง เรื่องเหล่านี้เกินความสามารถของชาวบ้านที่จะตามทัน เพราะเป็นเรื่องของความทันสมัยของอุตสาหกรรมที่เข้ามาทีหลัง ไม่ใช่วิถีชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรรม หรือแม้กระทั่งในเรื่องของการนำเรื่องการสร้างงานในชนบทมาโรงงานระเบิดหินเข้ามาในหมู่บ้าน ชาวบ้านตามไม่ทัน คือใจที่มีโรงงานระเบิดหินเข้ามาแต่กว่าที่จะรู้ผลเสียก็ได้พบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมแล้ว ฉะนั้นทำอย่างไรที่จะให้คนไทยตื่นตัวหลังจากที่เขาได้รับผลกระทบจากการขาดสมดุลของสิ่งแวดล้อม

มีความเชื่อว่าการศึกษาจะช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ การศึกษาแบบไหนที่จะเข้าไปปลักต้นไม้ให้คนไปมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันการศึกษาตัวเดียวก็ไม่เป็นผล ถ้าผู้กำหนดนโยบาย นักการเมืองทั้งหลายยังคงมีทัศนะที่จะน่านโยบายสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศด้วยอุตสาหกรรม ต่อให้ประชาชนเข้มแข็งอย่างไรก็สู้ไม่ไหว เพราะประชาชนต้องทำมาหา

กิน การศึกษาอย่างเดี่ยวแก้ไขปัญหาก็ไม่ได้ต้องผสมผสานกันตั้งแต่ระดับนโยบาย ในเรื่องของการศึกษาที่ผ่านมาไม่ได้สร้างความเข้มแข็งแก่ผู้เรียนและชุมชน เมื่อเรียนจบออกไปก็ไม่ได้คำนึงเลยว่าตัวเองมีหน้าที่ที่จะเปลี่ยนสังคมให้ดีขึ้น คนทั่วไปจึงไม่มีส่วนร่วมในการจัดการเรื่องต่างๆ ของส่วนรวม แต่ทุกคนคิดว่าการจัดการปัญหาต่างๆ มีผู้นำที่อยู่แล้ว เมื่อหน้าที่แยกส่วนกัน ทุกคนจึงคิดแต่ว่าจะทำหน้าที่ของตัวเอง ไม่ได้มองว่าปัญหาเกิดจากสิ่งอื่นที่เชื่อมต่อกัน ดังนั้นการแก้ไขจึงหมายถึงว่า ทุกคนต้องรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองในการใช้สิทธิ และหน้าที่ในเรื่องสิ่งแวดล้อม

นางช่อผลกล่าวถึงวิธีการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่าการเรียนการสอนเรื่องสิ่งแวดล้อมแบบใหม่จะต้องสอนให้รู้ถึงการเปลี่ยนแปลง อะไรที่นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลง ความสะดวกสบายจะต้องแลกกับอะไรบ้าง ไม่ใช่ว่าเลือกเอาแต่ความสะดวกอย่างเดียว ต้องมีทักษะในการอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างกลมกลืน กล่าวคือมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมต้องอยู่ด้วยกัน ไม่ใช่การควบคุมบังคับสิ่งแวดล้อม

รัฐจะต้องทบทวนนโยบายและแผนพัฒนาประเทศ ต่อไปในการพัฒนาประเทศจะเลือกคุณภาพชีวิตของคนเป็นหลักหรือจะเลือกเอาความมั่งคั่งของประชาชน โดยที่ไม่คำนึงถึงความสุขของประชาชน สังคมที่ผ่านมาการกำหนดนโยบายหรือการบริหารประเทศโดยเลือกคนเป็นตัวแทนเข้าไปประสบความสำเร็จเพราะว่าผู้แทนที่เลือกเข้าไปในสภาผู้แทนราษฎรเป็นตัวแทนของธุรกิจเป็นตัวแทนของคนที่ไม่เข้ามาใช้ทรัพยากร ดังนั้นเราก็ต้องเริ่มตั้งคำถามแล้วว่า วิธีการประชาธิปไตยเลือกตัวแทนเข้ามาใช้ทางออกที่ดีที่สุดหรือไม่

การแก้ไขปัญหาลำบากนี้ต้องสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนให้รู้เท่าทันว่าสิ่งที่เกิดขึ้นคืออะไร เพื่อให้ได้เตรียมตัวว่าจะตอบรับสถานการณ์อย่างไร ควรทำหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาลอย่างไร สรุปว่าคนรุ่นใหม่จะไม่เข้าไปมีความเคลื่อนไหวในเรื่องสิ่งแวดล้อมแต่ควรจะต้องตรวจสอบนโยบายของรัฐเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

วิธีการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ได้ผล จะต้องใช้บทบาททางการเมืองด้วย เพราะทำให้สามารถกำหนดนโยบายหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการวางแผนให้เข้าไปดูแลสิ่งแวดล้อมในชนบทของตัวเอง โดยหากต้องการส่งเสริมให้ผู้หญิงมีบทบาทในกระบวนการเหล่านี้ก็ต้องเข้าไปสู่ระบบการเมือง จะได้ใช้ทักษะของผู้หญิงที่รักธรรมชาติเข้าไปจัดการวางแผนพัฒนาชุมชนที่มีสิ่งแวดล้อมเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่หากผู้หญิงไม่มีโอกาส เข้าไปในการตัดสินใจกำหนดนโยบาย ในฐานะประชาชนต้องรู้ว่าสิทธิหน้าที่ที่ขอบเขตตรงไหนที่สามารถเคลื่อนไหว มีส่วนร่วมในฐานะพลเมือง ในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้

การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของชาวบ้านควรผ่านกระบวนการเครือข่ายที่มีอยู่

แล้ว เปิดเวทีชาวบ้านหาข้อสรุประหว่างรัฐกับชุมชนและองค์กรเอกชนในการจัดการทรัพยากร รัฐต้องหันมาทำความเข้าใจกับประชาชน เพราะการแก้ไขปัญหาลิ่งแวดล้อมไม่สามารถอาศัย ภาครัฐเพียงลำพัง ทักษะของภาครัฐจะขัดแย้งกับความเป็นจริง กรณีเช่น เรื่องของคนกับป่า ใน ทักษะของรัฐคนกับป่าไม่อยู่ด้วยกัน ตามทักษะของชาวบ้านต้องอยู่กับป่า ถ้าจะไม่ให้มีความ ขัดแย้ง รัฐกับชาวบ้านต้องหาข้อยุติกันว่าหากใช้วิธีชาวบ้านจะเป็นอย่างไร ใช้วิธีของรัฐจะเป็นไป ได้จริงแค่ไหน และทฤษฎีที่รัฐเสนอ ชาวบ้านมีความเห็นด้วยหรือความได้แย้งอย่างไร ขัดแย้งกับ ชีวิตจริงมากน้อยเพียงใด แต่ถ้ารัฐยังเป็นผู้สั่งการจากบนสู่ล่างวางแผน โดยคนกลุ่มหนึ่ง จะ ล้มเหลว เรื่องสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันไม่ได้มีแค่รัฐกับชุมชนเท่านั้นที่จะเข้าไปจัดการให้ดีขึ้น ยังมีองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านนี้ด้วย ดังนั้นทุกองค์กรที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมจะต้องมา ปรับความคิดเข้าด้วยกัน ในแนวคิดของประชาสังคมเพราะขณะนี้มีลักษณะต่างคนต่างทำ

นางช่อผกาได้กล่าวถึงการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมว่า ข้อเท็จจริงของชาวบ้านคือ เป็นกลุ่มแบบไม่เป็นธรรมชาติอยู่แล้ว เช่น การรวมกลุ่มกันเพาะปลูกหรือรวมกลุ่มออมทรัพย์ การลงแขกเกี่ยวข้าว การทำความเข้าใจสามารถเข้าไปตามกลุ่มเหล่านี้ได้

ศูนย์สตรีล้านนาเริ่มสร้างเครือข่ายชาวบ้าน จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่าง นักวิชาการกับชาวบ้าน คือ ไม่เพียงแต่นักวิชาการจะไปพัฒนาชาวบ้านเท่านั้น ในขณะเดียวกันเป็น การแลกเปลี่ยนความรู้จากชาวบ้านด้วย แต่เน้นส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะว่าเชื่อว่า ถ้าผู้หญิงไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองแล้วจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือความไม่เท่าเทียมกันได้ ความรู้ส่วนหนึ่งที่ศูนย์ได้มาจากการเข้าไปติดต่อกับชาวบ้าน คือ ชาวบ้านโกรธที่ขาดโอกาสเพราะ ความไม่รู้ และคำนิยามทำให้มองว่าการเมืองไม่ใช่เรื่องของชาวบ้าน เรื่องของชาวบ้านคือเรื่องของ ครอบครัว หน้าที่ของศูนย์จึงเป็นการสร้างความเข้าใจว่าการเมืองเป็นเรื่องของชาวบ้านทุกคน จึง เกิดการรวมกลุ่มกันขึ้นมาเข้าสู่ระบบการเมืองท้องถิ่น(องค์การบริหารส่วนตำบล) ศูนย์จะช่วยใน การให้คำแนะนำจนกว่าชุมชนจะเข้มแข็ง และเมื่อเข้มแข็งแล้ว ชุมชนดังกล่าวก็ไปช่วยสร้างความ ใให้กับกลุ่มผู้หญิงกลุ่มอื่นต่อไปให้เข้มแข็งเหมือนกลุ่มตัวเอง เกิดเป็นเครือข่าย

ในแต่ละชุมชนจะมีผู้นำตามธรรมชาติอยู่แล้ว ประกอบกับมีกลุ่มซึ่งจัดตั้งขึ้นอยู่แล้ว เช่น ชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ศูนย์จะเข้าไปแลกเปลี่ยนกับกลุ่มนี้ขยายเครือข่ายออกไป เครือข่ายใน 6 จังหวัดภาคเหนือสมาชิกยังไม่ต้องมาจดทะเบียนเป็นสมาชิกกับศูนย์ เช่น ศูนย์ได้จัดอบรมให้แก่ สมาชิกจนสามารถเข้าไปรวมใน องค์การบริหารส่วนตำบล ได้ ต่อมาคนดังกล่าวติดต่อกลับมาที่ ศูนย์ก็จัดว่าเป็นเครือข่าย

ใช้วิธีการจัดอบรมทบทวนเพื่อตรวจสอบสมาชิกในเครือข่าย เช่น การจัดประชุม สัมมนาผู้นำสตรีเพื่อทบทวนบทบาทสตรีว่าควรก้าวไปสู่จุดใดต่อไปเพื่อที่แต่ละคนจะได้ออกไป

เคลื่อนไหว ตอนนั้นศูนย์ฯจะได้ข้อมูลว่าที่ อำเภอฝาง มีใครบ้าง กลุ่มใดบ้าง ที่แพร่ น่าน มีใครบ้าง และเครือข่ายตรงนั้นอาจจะติดต่อลูกข่าย เพราะฉะนั้นเราจะไม่มีความซิกที่แน่นอน ภารกิจของศูนย์สตรีล้านนาจึงเป็นการสร้างผู้นำสตรี มีคนทำงานในศูนย์จริงๆ เพียง 3-4 คน

ปัญหาอุปสรรคในการทำงานคือ ในศูนย์สตรีฯเอง มีคนทำงานน้อย เพราะลักษณะงานของศูนย์เป็นการศึกษานอกระบบ แต่บุคลากรในคณะศึกษาศาสตร์ส่วนใหญ่มีความสนใจแต่การศึกษาในระบบ ไม่มีผลตอบแทนเป็นตัวเงิน คนที่มาทำงานตรงนี้มีความรู้ดีก็อย่างเดียวที่มีความสนใจร่วมกัน และได้ประโยชน์ที่เป็นความรู้ที่จะมาเชื่อมต่อการเรียนการสอน ดังนั้น เครือข่ายในหมู่นักวิชาการจะเป็นเครือข่ายทางความคิด จะมีการแลกเปลี่ยนเป็นช่วงๆ เพื่อเชื่อมโยงกัน

การขยายเครือข่ายต่อไปจะเป็นงานที่ผู้หญิงเข้าไปอยู่ใน องค์การบริหารส่วนตำบล แล้วศูนย์จะส่งเสริมผู้หญิงให้สามารถเข้าไปจัดการสิ่งแวดล้อม เรื่องเอดส์ หรือสุขภาพ การศึกษา ตรงนั้นก็จะเป็นเรื่องเฉพาะที่จะแตกสาขาออกไป แต่ช่วงนี้ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของกำลังคน ซึ่งจะหาทางแก้ไขด้วยการหานักศึกษาลงไปช่วยศึกษาเป็นการเรียนรู้จากสนามจริง

กรณีศึกษาที่ 10

นางวิณา

นางวิณา ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอสันทราย ได้เล่าถึงความเป็นมาก่อนที่จะมาเป็นผู้นำสตรีว่ามีพื้นฐานมาจากครอบครัว สามียเป็นข้าราชการครู ตอนแรกเป็นแม่ค้าขายของ เปิดร้านเสริมสวย เป็นลูกชานา ตอนเด็กไม่ได้เรียนหนังสือแต่พ่อส่งเข้าไปในสมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์นาน 5 ปี จึงได้รับการอบรมสั่งสอนให้ประกอบอาชีพได้ ดังนั้นเมื่อเห็นคนด้อยโอกาสทำให้อยากจะช่วยเหลือ ทั้งที่ครอบครัวตอนนี้ยังเพิ่งเริ่มต้น ถูกกำลังเรียนอยู่ แต่ว่าที่บ้านเป็นประชาธิปไตย ก่อนที่จะมีการเลือกประธานกลุ่มผู้นำสตรีนั้นได้ปรึกษากับลูกครอบครัวรับได้ หากครอบครัวไม่ยอมรับจะทำงานตรงนี้ไม่ได้ ที่ทำได้ทุกวันนี้เพราะครอบครัวสนับสนุน และวิถีชีวิตก็เปลี่ยนไปเริ่มจากการได้รับเลือกเป็นผู้นำกลุ่มแม่บ้านระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ทำให้มีบทบาทมากขึ้น

นางวิณา มีแนวคิดในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่า เริ่มตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมเพราะปัญหาขยะล้นเมืองเชียงใหม่เมื่อ 5 ปีที่แล้ว ต้องนำมาทิ้งที่อำเภอสันทราย ช่วงนั้นเชียงใหม่กำลังจะมีกีฬาซีเกมส์ หากมีปัญหาขยะจะทำให้รู้กันไปทั่วโลก ไม่มีใครมาเที่ยวเชียงใหม่ เทศบาลขอความร่วมมือใช้พื้นที่ ต.หนองหาร เป็นที่ทิ้งขยะแต่ได้รับการต่อต้านจากชาวบ้านเพื่อแก้ไขปัญหาจึงอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้นำหมู่บ้านทำความเข้าใจกับชาวบ้านทุกหลังคาเรือนจนยอมรับเหตุผล วิธีการที่ใช้ครั้งนี้จะลงไปทำความเข้าใจก่อน หากไม่ร่วมมือก็จะเอา

คนที่มีความสนิท ที่เขามีความเคารพนับถือเข้าไปพูดคุยกับเขาอีกครั้ง เพราะว่าถ้าพูดถึงเรื่องขยะเมื่อใด จะมีปัญหาตรงที่ว่าขยะมาจะต้องมีค่าใช้จ่าย ต้องมีรายได้ แต่ตอนนี้ไม่มีอะไรเลย ชาวบ้านไม่ได้ทำอะไร ตอนนั้น ไม่ได้เป็นคนสร้างแต่ต้องมารับภาระ แต่เพื่อแก้ไขปัญหาก็ให้เมืองเชียงใหม่จึงได้ช่วยเหลือ หลังจากนั้นเทศบาลไม่รับผิดชอบตามที่ให้สัญญาไว้ จากจุดนี้จึงคิดว่าเรื่องขยะแต่ละคนต้องหวนกลับไปดูว่าสมัยก่อนทำกันอย่างไร เอาวิธีนั้นมาใช้และนำเสนอ แต่โอกาสเข้าไปนำเสนอต่อที่ประชุมมีน้อยเพียงจะมีโอกาสไปพูดครั้งนี้แค่ 2 ครั้ง เพราะว่าพัฒนาการอำเภอแต่ละคนเข้าใจว่าเข้ามาแล้วต้องเป็นพระเอก ไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนช่วยตนเองทำงานตามความสามารถของตน หากเจ้าหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนหากเปิดโอกาสให้ชาวบ้านทำและวางแผน จะทำให้การพัฒนาเป็นไปได้ดียิ่งขึ้น

ในสันทรายปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นส่วนใหญ่คือปัญหาขยะ ซึ่งเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันตั้งแต่ระดับครอบครัว ขยะในบ้านทุกคนต้องช่วยกันรับผิดชอบ บ้านใครบ้านมัน งานเลี้ยงในอำเภอสันทราย 110 หมู่บ้าน จะไม่ให้มีการใช้โฟมเลย เป็นส่วนหนึ่งที่แม่บ้านสามารถช่วยได้ ในอำเภอสันทรายนอกจากปัญหาขยะแล้วเรื่องอื่นไม่ค่อยมี ส่วนใหญ่แล้วขยะที่แท้จริงไม่ใช่ของสันทราย เพราะเก็บขยะบ้านใครบ้านมัน ไม่นำไปทิ้งที่อื่นเลย มีเพียงเล็กน้อยที่ใช้วิธีเผาโดยพื้นที่ทางใต้ของอำเภอจะเผาขยะ ส่วนพื้นที่ทางเหนือเป็นพื้นที่เกษตรจะใช้ขยะทำเป็นปุ๋ยหมัก ส่วนบ้านจัดสรรจะมีสุขาภิบาลมาเก็บขยะ ด้านสิ่งแวดล้อมอื่น เช่น ป่าในพื้นที่ ได้แก่ ป่าบ้านโป่ง ได้รับการดูแลรักษาจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ แต่แม่บ้านที่อยู่ใกล้ป่าก็ไปร่วมกิจกรรมด้วยเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ลูกหลาน ซึ่งถ้าทุกคนช่วยกันต่อไปก็จะไม่มีใครมาทำลายป่าได้ เชื่อว่าการรักษาสิ่งแวดล้อมแม่ต้องเป็นผู้ถ่ายทอดไปสู่ลูก เพื่อสร้างจิตสำนึก สตรีต้องเดินเคียงคู่ไปกับพ่อบ้าน โดยพ่อบ้านจะหาเงินมาแล้วแม่บ้านเป็นผู้บริหารเงิน ต้องมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่เป็นข้างเท้าหลัง

นางวิณา มีวิธีการในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ว่าต้องมีการวางแผนโดยในอำเภอสันทรายปีหนึ่งจะวางแผนกิจกรรมเลยว่าปีนี้เดือนนี้จะทำอะไรใน 3 เดือนข้างหน้า จะต้องทำอะไรกันบ้าง กลุ่มแม่บ้านจะต้องทำกิจกรรมอะไรร่วมกันต้องอาศัยความร่วมมือกัน เราจะอย่างไรให้มีความพร้อมกัน จะต้องมีการนัดหมายหรือมีการประชุม อย่างจังหวัดทำงานแย่มากจะสู้อำเภอสันทรายไม่ได้ มีการวางแผนเป็นระบบร่วมด้วยช่วยกันทำ

มีการประชุมคณะกรรมการบริหารอำเภออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ทุกครั้งจะพูดถึงวิธีการเก็บขยะแทรกเข้าไปตลอด การแก้ไขเรื่องขยะในชุมชนจะเน้นให้แต่ละบ้านกำจัดขยะของตนเอง เน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้วยการกำจัดหรือนำกลับมาใช้ใหม่ ซ่อมและหลีกเลี่ยงการใช้วัสดุที่ทำลายยาก และยังมีกิจกรรมรณรงค์เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม 2 ครั้งต่อปี ต้องพยายามชักจูง ภูมิใจให้ชุมชนลดการใช้สารเคมี ทั้งนี้การทำเกษตรเพื่อขายจะใช้สารเคมีแต่ผักสวนครัวจะไม่

ใช้เหมือนสมัยก่อน ผักที่ขอบริ้วบ้านจะกินได้ เช่น ข้าว ตะไคร้ พริกขี้หนู ใบกระเพรา แทนจะไม่
ได้ซื้อเลย ปัญหานี้ได้พูดกับแม่บ้านทุกครั้งที่มีการประชุมจนชาวบ้านยอมรับ แม้เกษตรกรที่ทำผัก
สวนครัวเพื่อการค้าจะใช้สารเคมีอยู่แต่ก็ลดลงไป การใช้สารเคมีนั้นเป็นอันตรายควรจะหลีกเลี่ยง
เพื่อไม่ให้เข้ามาสะสมในร่างกาย ทุกวันนี้อยู่กับแบบตายผ่อนส่ง กำลังเริ่มนำคนในหมู่บ้านไปตรวจ
ร่างกายเพื่อตรวจดูว่ามีสารเคมีปนเปื้อนในเลือดหรือไม่ ทำมาได้ประมาณ 3 เดือน และรณรงค์ให้
ปลูกผักสวนครัวให้มากขึ้นโดยสำนักงานเกษตรเข้ามาถ่ายทอด ช่วยประหยัดได้ พืชชาวบ้านไปดู
งานที่เชียงรายปีที่แล้ว และไปดูเรื่องไร่นาสวนผสมที่ จังหวัดชลบุรี แล้วสันทรายก็นำมาทำที่ตำบล
แม่แฝก เป็นการรวมตัวกันโดยการซื้อที่ดิน

ชุมชนต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อเป็นการต่อรองกับหน่วยงานราชการให้ได้งบประมาณ
เข้ามามาก แต่ถ้าเราทำของใครของมัน โอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนมีน้อย และได้ถ่ายทอด
ความคิดนี้ไปสู่กลุ่มแม่บ้านทุกครั้งที่มีการประชุม

นางวิภา กล่าวถึงกระบวนการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมและความเป็นมาของเครือข่ายว่า
เริ่มจากทางราชการมาช่วยแนะนำผลักดันตั้งเป็นเครือข่าย จากหมู่บ้าน ตำบล รวมตัวกัน
ถึงระดับจังหวัด เหตุที่ทางราชการมีส่วนช่วยเหลือเพราะว่าตอนเริ่มต้นเป็นเพียงกลุ่มแม่บ้าน
เกษตรกร เมื่อมีหน่วยงาน เช่น พัฒนาชุมชน สาธารณสุข การศึกษาออกโรงเรียนเข้ามาจึงเน้นเรื่อง
เกษตรอย่างเดียวไม่ได้ กลุ่มแม่บ้านจึงรวมตัวกันเป็นองค์กรเดียวคือกลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอสันทราย
ที่ทำงานเกี่ยวข้องทุกเรื่อง ทำให้ง่ายต่อการบริหารงาน และให้ออกาสทุกหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วม
เช่น มีกิจกรรมของแม่บ้านเกษตร แม่บ้านพัฒนาชุมชน แต่ถึงเวลารวมตัวจริง ๆ ต้องเป็นกลุ่มสตรี
แม่บ้านอำเภอสันทราย ซึ่งขนาดของกลุ่มจะใหญ่กว่า นางวิภา มีความเห็นว่าหากมีการแบ่งเป็นกลุ่ม
ย่อย เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตร กลุ่มพัฒนาชุมชน หรืออื่นๆจะทำให้เกิดปัญหามาก มีกลุ่มเดียวจะ
บริหารง่ายกว่าแต่ใครจะทำอะไรก็ได้ หมู่บ้านไหนถนัดทำอะไรก็ทำสิ่งนั้น ใช้ระบบหมู่บ้านเป็น
หลักโดยแกนนำเป็นผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มีแม่บ้านเป็นผู้ประสานงาน
ดูกันผิวเผินแล้วผู้ชายเป็นผู้นำก็จริงแต่จริงๆแล้วแม่บ้านเป็นผู้บริหารงาน งานส่วนใหญ่จะอยู่ที่แม่
บ้าน

การทำกิจกรรมตามที่ได้วางแผนเรื่องสิ่งแวดล้อมไว้แล้ว โดยประชุมร่วมกับอำเภอ
และหมู่บ้านว่า แต่ละหมู่บ้านมีปัญหาอะไรและจะให้ออกาสแม่บ้านออกมาแสดงความคิดเห็นถึง
ปัญหาที่เกิดขึ้น และในระดับหมู่บ้านเราก็จะมีการประชุมใหญ่ ปีละ 1 ครั้ง เพราะฉะนั้นทุกที่จะมี
ประธานสตรีตำบลเป็นคนรับข้อมูลปัญหาเข้ามา นำเข้าสู่ระดับอำเภอ การรวมกลุ่มมีวัตถุประสงค์
3 เรื่อง คือ เพื่อเผยแพร่ความรู้ รวมตัวกันเป็นเครือข่าย และขยายเครือข่ายให้เติบโตขึ้นโดยตลอด

กรณีศึกษาที่ 11

นางแสงจันทร์

นางแสงจันทร์ประธานสตรีอำเภอเมืองและประธานคณะกรรมการสตรีจังหวัดเชียงใหม่ ได้เล่าถึงความเป็นมาก่อนที่จะมาทำงานด้านสิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ว่า เมื่อ 10 ปีที่แล้ว อยากจะช่วยเหลือชุมชนดูแลสิ่งแวดล้อม มีโอกาสแต่ชุมชนยังไม่ยอมรับผู้หญิง ผู้ชายก็ทำไม่ได้พอดีช่วงเมื่อ 4 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ องค์กรท้องถิ่นต่างๆ ก็เปิดโอกาสให้ผู้หญิง แต่ผู้หญิงก็ยังไม่เปิดโอกาสให้ตัวเองมาสู่ตรงนี้ เมื่อปีที่แล้วได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาลาออกมาทำงานในองค์กรสตรี ใช้เวลานานกว่าจะได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ให้เป็นประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน เมื่อมีโอกาสก็จะทำในสิ่งที่ตั้งใจ

นางแสงจันทร์ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมและมีแนวคิดในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่า เมื่อก่อนการจัดการสิ่งแวดล้อมมีอยู่แล้วในบ้าน โดยเฉพาะขยะ ตอนนี้นำรวมกลุ่มแม่บ้าน ผู้สูงอายุในหมู่บ้านช่วยกันดูแลบ้าน ดูแลในเรื่องการกำจัดขยะ แยกขยะเป็นขยะเปียก ขยะแห้ง เพื่อให้เก็บจะสะดวก รณรงค์การรักษาความสะอาด เก็บขยะตามถนนในถัง ขยะที่กำจัดได้เองก็กำจัดเป็นการช่วยได้ส่วนหนึ่ง บางคนไม่ได้อยู่ใกล้ขยะจึงไม่ได้คิดถึงผลกระทบตรงนี้ว่ามันมากขนาดไหน ทุกคนต่างคิดว่าคนที่รับผิดชอบคือหน่วยงานของรัฐแต่แท้จริงแล้วการรับผิดชอบต้องเริ่มจากตัวเราเองก่อน ถ้าสร้างปัญหาอย่างเดียวก็ไม่มีใครแก้ได้

ในประเด็นใครควรจะมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อม ระหว่างชาวบ้านหรือเทศบาล นางแสงจันทร์ได้แสดงความคิดเห็นว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนน่าจะให้กลุ่มสตรีเป็นแกนนำในการแก้ไขเพราะในชุมชนผู้หญิงจะเป็นผู้นำ เมื่อผู้นำสตรีสามารถเข้าไปอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนนำเสนอในที่ประชุมผลักดันเรื่องการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ในลักษณะร่วมมือกันทำระหว่างชุมชนและหน่วยงานของรัฐ ในชุมชนจะร่วมมือกันโดยเริ่มจากครอบครัว ชุมชนเมืองเป็นชุมชนที่สร้างทุกอย่างที่เป็นปัญหา เต็มไปด้วยข่านการค้า ตู้ซ่อมรถ บางครั้งน้ำไม่ไหล มีกลิ่นเหม็น เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ชุมชนเมืองจะไม่สนใจสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะบ้านจัดสรรไม่ค่อยสนใจเรื่องนี้เท่าใด เพราะความสะดวกสบาย ตอนนี้เทศบาลมีงบประมาณ 500,000 บาท จะขอพื้นที่และขนขยะให้หมด เทปูนทำเป็นพื้นที่ทิ้งขยะโดยตรง จะมีมาตรการอย่างไรที่จะให้คนที่ไม่ให้ความร่วมมือเข้ามามีส่วนร่วม ให้เขารู้ว่ามีส่วนร่วมอย่างไรหากเข้ามาช่วยกัน เพื่อลดปัญหาจากขยะ จากที่ไม่เคยแยกขยะก็แยกขยะ ปัญหาที่คนมีการศึกษาจะพูดยากกว่า กล่าวคือจะมาร่วมมือเมื่อคนเดือดร้อนเท่านั้น

การอนุรักษ์ป่าในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ เช่น ตำบลสุเทพจะมีพื้นที่ป่าอยู่แต่ชุมชนไม่ช่วยกันรักษาป่าไม้ เห็นได้จากน้ำตกห้วยแก้วที่แห้งไปแล้ว เดิมปีนั้นให้น้ำแต่เดี๋ยวนี้ประชาชนใช้

น้ำประปา ใช้น้ำบาดาล มีความสะดวกสบายไม่ได้ ใช้น้ำจากธรรมชาติที่มาจากป่าเหมือนแต่ก่อนทำให้คนไม่ให้ความร่วมมือในการรักษาป่าในที่ประชุมก็ยังคิดกันอยู่ว่าจะแก้ไขปัญหาได้อย่างไร

ส่วนสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น นางแสงจันทร์กล่าวว่า มีปัญหาขยะที่บ้านช่วงถึงหมักที่สุดเพราะผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลข้างเผือกจัดการไม่ดี ไม่ทำให้ถูกสุขลักษณะ พอขุดขึ้นมาเป็นหลุมก็เอาขยะลงทิ้งทำให้ดิน น้ำ เน่าเสีย ใช้น้ำไม่ได้ เฉพาะตำบลข้างเผือกมี 4 หมู่บ้าน มีขยะวันหนึ่ง 20-30 ตัน แต่ก่อนมีเตาเผา เผาขยะได้วันหนึ่ง 3-4 ตัน ที่เหลือฝังกลบโดยทิ้งขยะลงหลุมทำให้สิ่งแวดล้อมเสียหาย การเผาขยะทำให้เกิดควันพิษ กลิ่นเหม็น เป็นโรคทางเดินหายใจได้

นางแสงจันทร์ได้กล่าวถึงวิธีการในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนว่า ใช้การประชาสัมพันธ์โดยรถโฆษณาว่าชาวบ้านควรช่วยกันรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างไร หากทางตั้งชาวบ้านเข้ามาให้ความร่วมมือโดยการนัดประชุมตัวแทนบ้านละหนึ่งคน เชิญเจ้าหน้าที่มาชี้แจงซึ่งได้ผลดีขึ้นกว่าเดิม และมีการปรึกษากันถึงการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชนโดยองค์กรสตรีจะเป็นแกนนำ จะพูดคุยในเรื่องการส่งเสริมอาชีพ การศึกษา สาธารณสุข มีการประชุมอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานเดือนละครั้ง ก็จะสอดแทรกเรื่องการบริโภคผักที่มีสารพิษจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ช่วยกันคิดว่าทำอะไรจะแก้ไขปัญหานี้ได้ เช่นเรื่องขยะ บางครั้งใช้วิธีร้องเรียนไปยังเทศบาลตำบล ซึ่งก็มีเจ้าหน้าที่แจงว่าจะแก้ไขโดยวิธีจ้างบริษัทภายนอกที่รับถมขยะ เอาขยะที่ล้นไปทิ้งข้างนอก เพราะฉะนั้นชาวบ้านก็อาจจะเผาขยะเองในส่วนที่น่าจะเผาได้ เพื่อไม่ให้เป็นการระของ เขา ชาวบ้านจะต้องช่วยกันเองด้วย สร้างแรงจูงใจให้เป็นกลุ่มเพื่อเป็นเครือข่ายด้วยการหาผู้อุดหนุนเงินทุนด้วย

การสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมนั้นนางแสงจันทร์ได้เล่าว่า เชิญคนในหมู่บ้านเข้ามาเป็นสมาชิกแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประชุมเดือนละ 2 ครั้ง นำเสนอการแก้ไขปัญหามลพิษ สมาชิกเริ่มจาก 40 คนเพิ่มขึ้นเป็น 200 กว่าคน เข้าร่วมประสานกับเครือข่ายสิ่งแวดล้อมอื่นที่มีอยู่แล้ว เช่น เมื่อปี 2539 มีระบบเครือข่าย เชิญเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังการบรรยายจากวิทยากรในเรื่องการพัฒนาชุมชน ปัจจุบันนี้กล่าวได้ว่าชุมชนของเรามีความเข้มแข็ง แต่จะเพิ่มความเข้มแข็งได้อย่างไร วิธีการต่างๆ ก็นำมาใช้หมด ผลผลิตของแม่บ้าน เช่น ดอกไม้สด จะนำออกมาขายเป็นรายได้ของชุมชน

กรณีศึกษาที่ 12

นางมาลี

นางมาลี ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอสันป่าตอง ซึ่งมีความรู้ในการบริหารงาน องค์กรบริหารส่วนตำบลจากการฝึกอบรมหลักสูตรพิเศษของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้

ให้สัมภาษณ์ว่าได้เข้ามีบทบาทในงานกลุ่มแม่บ้านได้ 4 ปี แล้ว นางมาลีมีแนวคิดในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่า ต้องช่วยกันประหยัดน้ำ ต้องทำให้สภาพน้ำกลับไปเหมือนสมัยก่อนให้ได้ เพราะขณะนี้ สันป่าตองมีปัญหาแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรไม่พอเพราะระบบชลประทานสนับสนุนน้ำด้วยวิธีแบ่งเขตจ่ายน้ำในแต่ละตำบล กำหนดวันเปิดปิดน้ำจากชลประทาน ทำให้น้ำขาดแคลน ในหมู่บ้านจึงต้องการเขื่อน ได้ส่งเรื่องไปให้อำเภอแล้ว แม้ตนเองจะไม่ได้ทำการเกษตรแต่เมื่อชาวบ้านเดือดร้อน ก็พยายามหาทางแก้ไขว่าจะทำอะไรที่จะให้มีน้ำใช้อย่างพอเพียงแบบพอมีพอกิน เนื่องจากอำเภอสันป่าตองปลูกข้าว กระทบ ถั่ว หอมหัวใหญ่ จำนวนมาก น้ำจึงมีความสำคัญมาก

ส่วนในเรื่องวิธีการในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมนางมาลีกล่าวว่า กลุ่มแม่บ้านก็หาวิธีการจัดการน้ำโดยการส่งตัวแทนเข้ามาประชุม องค์การบริหารส่วนตำบลก็มีบทบาทในการดูแลแหล่งน้ำการเกษตร ด้วยการจัดงบประมาณขุดลอกคลอง ดำน้ำด้วยแรงงานในชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนสันป่าตองจะมีแต่เฉพาะปัญหาขยะและน้ำ จึงพยายามช่วยพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อช่วยในการเกษตร ขุดลอกเหมือนฝายมิให้ดินเขิน ป้องกันน้ำป่าไหลหลากมาท่วม โดยใช้งบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุน เหตุที่น้ำแห้งแล้งไปเพราะการตัดไม้ทำลายป่า ดังนั้นจึงช่วยรณรงค์ส่งเสริมการปลูกป่าด้วยทุกครั้งที่มีกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นวันพ่อ วันแม่ ประกอบกับการที่หมู่บ้านนี้ประกอบอาชีพแกะสลักทำให้มีการตัดไม้มาก คิดแต่จะขายไม้ไม่คิดถึงผลกระทบทำให้ต้นน้ำถูกทำลาย ทุกหมู่บ้านจึงช่วยกันขุดลอกคลองตั้งแต่ปี 2526 หลังจากขุดลอกแล้วปัญหาเรื่องน้ำเริ่มดีขึ้น ตอนนี้ทาง องค์การบริหารส่วนตำบลกำลังสนใจเรื่องนี้ ได้พยายามรณรงค์ทุกหมู่บ้านให้ใช้น้ำอย่างประหยัด แม้จะใช้น้ำประปาทั้งหมดแต่ทุกบ้านต้องประหยัด

ในเรื่องการจัดการขยะนั้น เมื่อได้เป็นสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล ก็ได้เสนอโครงการให้องค์การบริหารส่วนตำบล ออกข้อบังคับว่าแต่ละหมู่บ้าน แต่ละครอบครัวจะต้องทำหมุมทิ้งขยะขึ้น ห้ามทิ้งขยะตามที่สาธารณะ ถ้าฝ่าฝืนปรับคนละ 500 บาท ตามตลาดจะมีเจ้าหน้าที่ดูแลเพื่อแก้ปัญหาการทิ้งขยะในที่สาธารณะวางเปล่าซึ่งส่งกลิ่นเหม็นสร้างความรำคาญ ขณะนี้ทุกหมู่บ้านจะออกข้อบังคับเรื่องนี้ สร้างจิตสำนึกจะรณรงค์ให้ชาวบ้านจัดการขยะในครอบครัวก่อน ชาวบ้านให้ความร่วมมือดี ตอนนี้ก็เชิญวิทยากรมาอบรมชาวบ้านเรื่องการแยกขยะ วิธีการรณรงค์แยกขยะ คือจะแยกขยะเปียก และขยะแห้ง การนำขยะกลับมากลับมาใช้

ในด้านการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับสารเคมีกับป่าไม้ นางมาลี บอกว่า เรื่องป่าและสารเคมีไม่ค่อยได้ทำ แต่ก็มีความรู้เรื่องสารเคมีกับพี่น้องเกษตรกรอยู่เป็นประจำ ในส่วนของแม่บ้านก็มีการอบรมให้รู้ถึงพิษภัยของสารเคมี ซึ่งชาวบ้านก็ลดการใช้สารเคมีลงไปเพราะเกรงว่าจะมีอันตรายต่อสุขภาพ ชิมในน้ำประปาของหมู่บ้านที่ขุดเจาะเอง ชาวบ้านส่วนใหญ่ปลูก

ผักสวนครัวกินเอง ไม่ต้องซื้อ ไม่ใช่สารพิษ ในหมู่บ้านที่รณรงค์การปลูกพืชสมุนไพร เมื่อก่อนทำงานเป็นพยาบาลแล้วลาออกมา เมื่อมาช่วยงานในหมู่บ้านทางสาธารณสุขจึงขอให้ช่วยรณรงค์เรื่องสมุนไพรก็เลยร่วมมือด้วย ส่งเสริมให้แต่ละหมู่บ้านปลูกว่านหางจระเข้ ปลูกสมุนไพรทุกหมู่บ้าน ชาวบ้านสามารถดูแลตนเองได้ เล็กๆน้อยๆจากสมุนไพรที่ปลูก

ในด้านการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อม นางมาลีได้เล่าว่าในสันป่าตองจะมีกลุ่มเกษตรกรอยู่ เช่น กลุ่มปลูกหอมหัวใหญ่ มีตัวแทนเข้าร่วมประชุม สมาชิกของแต่ละหมู่บ้านก็จะไปเผยแพร่ แต่ละหมู่บ้านก็มีกรรมการของตน หมู่บ้านก็ส่งตัวแทนเข้าไปในตำบล ส่วนใหญ่เพื่อไปพูดคุยกัน ส่งเสริมให้กลุ่มมีอาชีพเสริม แม่บ้านในกลุ่มเมื่อว่างจากการเกษตรก็ทำอาชีพเสริม เช่น แกะสลักใช้ราคาไม้เก่าๆ เอาส่วนรากมาทำเป็นสิ่งประดิษฐ์ ใช้ดอกไม้เก่าหรือที่ถูกไฟไหม้แล้ว ไม่ได้ทำลายป่า เมื่อมีกิจกรรมก็จะคงความเป็นเครือข่ายได้

กรณีศึกษาที่ 13

นางสุรีย์

นางสุรีย์ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอแม่เมาะ จากเดิมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน เมื่อปี 2536 จึงเข้ารับตำแหน่งประธานกลุ่มแม่บ้าน นางสุรีย์มีแนวคิดในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่า ผู้นำสตรีต้องมีบทบาทในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยจะทำหน้าที่ประสานงานระหว่างกลุ่มผู้สนใจกับหน่วยราชการในการจัดการฝึกอบรม การดูงาน และการส่งเสริมผลักดันจนชุมชนสามารถก่อตั้งเป็นกลุ่มขึ้น เช่น ชมรมรักษ์สมุนไพร ได้ก่อตั้งขึ้นโดยใช้บริเวณที่ดินของสมาชิกชมรมแปลงขนาดเนื้อที่ 50 ตารางวา เป็นแปลงทดลองปลูกพืชสมุนไพรในชุมชน ให้ความสำคัญต่อการปลูกสมุนไพรเพราะเห็นว่าคนแก่อายุยืน ไม่เจ็บป่วยเป็นเพราะใช้สมุนไพรในชีวิตประจำวัน ประกอบกับได้ความรู้จากพัฒนากรจังหวัด จึงชักชวนชาวบ้านที่สนใจรวมตัวกันเป็นกลุ่มพืชสมุนไพร นอกจากจะเป็นการช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมีแล้วยังสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอีกด้วย แต่มีข้อเท็จจริงอยู่ว่ากิจกรรมที่ชาวบ้านสนใจจริงๆเป็นเรื่องปากท้อง กิจกรรมอะไรก็ได้ที่สร้างรายได้ชาวบ้านจะสนใจ ดังนั้นการขยายเครือข่ายจึงต้องเป็นกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมรายได้แล้วสอดแทรกการรักษาสิ่งแวดล้อมไปด้วย

นางสุรีย์มีวิธีการในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยใช้ฐานะที่เป็นผู้นำสตรีผลักดันให้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้านขึ้นเมื่อปี 2539 เริ่มต้นมีสมาชิก 35 คน เงินทุนออม 3,350 บาท ปัจจุบันมีสมาชิก 145 คน เงินออม 200,000 บาท เหตุที่จัดกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาไว้วัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านรู้จักออมเงินเอาเงินออมจากคนรวยให้คนจนกู้ ประสานงานกับชาวบ้าน รวบรวมเป็นกลุ่มตามความสนใจ ติดต่อกับพัฒนากรอำเภอเพื่อหาวิทยากรมาอบรมชาวบ้าน เช่น กลุ่มสมุนไพร พา

ไปดูงานด้านสมุนไพรที่ลำปาง แล้วกลับมาจัดตั้งกลุ่มพืชสมุนไพร จัดทำแปลงปลูกพืชสมุนไพร สาธิตโดยสมาชิกในกลุ่มให้ใช้ที่ฟรี เปลี่ยนเวรดูแล ของงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหาร ส่วนตำบล 16,000 บาท ใช้ลงทุนให้กลุ่มพืชสมุนไพรผลิตแชมพูสระผมปลอดสารเคมี 10,000 บาท ลงทุนให้กลุ่มผลิตเทียน 6,000 บาท ต่อมาเมื่อต้นปี 2540 จึงได้ขยายงานเป็นร้านค้าชุมชน จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น กลุ่มผลิตเทียนจำหน่ายเทียน กลุ่มผลิตแชมพูปลอดสารเคมี จำหน่ายแชมพูสระผม ซึ่งกลุ่มนี้มีพัฒนาชุมชนมาสอนวิธีผลิต กลุ่มเกษตรธรรมชาติ กลุ่มเยาวชน เพาะเห็ดนางฟ้า

นางสุรีย์มีวิธีการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีชักชวนกลุ่มชาวบ้านที่สนใจใน กิจกรรมเรื่องต่างๆเน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเข้าร่วมกลุ่มกันประมาณ 30 คน พวกกันไปดูงานการ ปลูกพืชสมุนไพรที่อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จากนั้นมาทดลองปลูก ได้รับความร่วมมือจาก เจ้าหน้าที่สาธารณสุขแพทย์แผนโบราณจากโรงพยาบาลฝาง มาฝึกอบรมถึงสรรพคุณของพืช สมุนไพรชนิดต่างๆ 7 วัน รวมทั้งการรับซื้อพืชสมุนไพรจากชาวบ้านด้วย เป็นการเสริมรายได้ อีกทางหนึ่ง ประชุมกลุ่มแม่บ้าน สอบถามความสนใจของกลุ่ม จัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ แล้วแตกเป็นกลุ่มต่างๆ เช่นกลุ่มเกษตรธรรมชาติ กลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นวิธีการขยายเครือข่ายในชุมชน

กรณีศึกษาที่ 14

นางสุพิน

นางสุพิน เป็นประธานกลุ่มแม่บ้านสตรีอำเภอสารภี ได้ให้สัมภาษณ์ถึงสภาพปัญหา สิ่งแวดล้อมและแนวคิดในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่า อำเภอสารภีมีปัญหาคือครึ้นเรื่องขยะ การแก้ไขต้องทำบ้านใครบ้านมัน ทั้งขยะใต้อุ้งพลาสติกแล้วนำถุงกลับมาล้างน้ำใช้ต่อได้ และ ขูดหลุมเผาและลดการใช้ไฟลงไปเพราะเผาทำลายยาก อากาศไม่ดี ควรใช้วัสดุธรรมชาติ ส่งเสริม การใช้ใบตองห่อขนม ถ้าเลิกไม่ได้ก็พยายามลดน้อยลง ถุงพลาสติกสามารถนำมาใช้ใหม่ได้ เริ่ม รณรงค์เรื่องนี้มาได้ 1 ปี ซึ่งทำให้ขยะลดลง ปัจจุบันเริ่มมีการรณรงค์แยกขยะ เผาและเก็บขยะ บาง หมู่บ้านจะเผาขยะเอามาทำปุ๋ยใส่ลำไย เหตุผลที่เป็นผู้นำสตรีในการรณรงค์แก้ไขปัญหาก็เพราะ เห็นว่าขยะในชุมชนถ้าปล่อยไว้เป็นเรื่องน่าอายที่บ้านเมืองสกปรก ที่สำคัญคือเป็นมลพิษ จึงขอ ความร่วมมือให้ทุกคนช่วยกันดูแลรักษา การเผาขยะโดยการขูดหลุมเผา ต้องรณรงค์และขอความ ร่วมมือกับ องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาคด้วย การ จัดการขยะ สารเคมีหรือเรื่องสิ่งแวดล้อมอื่น เป็นหน้าที่ที่รัฐบาลและชาวบ้านต้องช่วยกัน โดยชุมชน ต้องทำก่อน แล้วรัฐบาลเข้ามาช่วยสนับสนุนให้เป็นรูปธรรม ยิ่งขึ้นจะประสบผลสำเร็จ

นางสุพินได้กล่าวถึงวิธีการในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่าวิธีการจูงใจให้ชาวบ้านร่วมมือแยกขยะต้องมุ่งเน้นที่คนเป็นหลักด้วยการรณรงค์ และจัดกิจกรรมระหว่างกลุ่มแม่บ้าน ตามโอกาสวันสำคัญต่างๆ ทุกหมู่บ้าน ตำบล เช่น กิจกรรมทำความสะอาดเก็บขยะในหมู่บ้านหรือวัด กิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อมในชมรมลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น รวมทั้งการส่งเสริมการปลูกป่า ซึ่งทางจังหวัดสั่งมาให้จัดเป็นกิจกรรมวันสำคัญ ใช้เวทีในที่ประชุมกลุ่มแม่บ้าน การประชุมอื่นๆ เช่น ชมรมลูกเสือชาวบ้าน กาชาด เป็นหลักในการถ่ายทอดให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่ชาวบ้านให้หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีแก่เกษตรกร หากกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรไปดูงานหลายแห่ง เช่น ดูสวนส้ม ไร่ปลอดสารพิษ การสาธิตการทำปุ๋ยหมัก การสาธิตการปลูกผักปลอดสารพิษ เน้นเรื่องขยะ สารเคมีซึ่งรวมถึงการใช้สารโปแตสเซียมครอเรตใส่ดินถ้าไยว่ามันมีประโยชน์หรือมีโทษอย่างไร จะใช้อย่างไรให้ปลอดภัย ซึ่งในเรื่องถ้าไยหากใช้ ใช้ปุ๋ยคอก ไม่ใช้สารเคมีเลย ถ้าไยสามารถกินได้ทั้งเปลือก

นอกจากนี้นางสุพินยังสนใจเรื่องสมุนไพร จึงส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกสมุนไพร เช่น ตะไคร้ เป็นต้น เริ่มต้นมีไม่มากนักแต่ปัจจุบันมีชาวบ้านปลูกกันมากเพราะเห็นว่ามีความประโยชน์

การสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อม นางสุพินได้เล่าถึงวิธีการว่าทำเป็นขั้นตอน กล่าวคือ อำเภอสารภีมี 102 หมู่บ้าน ได้คัดเลือกหมู่บ้านละ 2 คน เข้าร่วมเป็นตัวแทนประชุมไปถ่ายทอดความรู้ วิธีการ การสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมต่อไปในวงกว้างมากยิ่งขึ้น เพื่อให้กลุ่มหรือเครือข่ายมีความยั่งยืน นางสุพินได้ถือเอาได้ถือเอาเวทีของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีประชุมกลุ่มสตรีเดือนละ 2 ครั้ง เพื่อให้เป็นแกนนำในชุมชนในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีตัวแทนหมู่บ้านละ 2 คนร่วมประชุม จัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพสตรี และส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้ผลิตภัณฑ์ในหมู่บ้านเพื่อเป็นการสร้างรายได้แก่กลุ่มสตรี เช่น กลุ่มสตรีที่แปรรูปมะขามเป็นมะขามกวน มะขามแช่อิ่ม มีรายได้เป็นเงินกองทุนของหมู่บ้าน

กรณีศึกษาที่ 15

นางกานดา

นางกานดา ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอหางดง เป็นภรรยาของกำนัน เริ่มเป็นผู้นำสตรีเมื่อปี 2532 นางได้กล่าวถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม และแนวคิดในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนว่า ปัญหาเรื่องน้ำไม่มีเพราะมีประปาหมู่บ้าน แม่น้ำลำคลองจะแห้งตอนหน้าแล้ง แต่ชาวบ้านมีน้ำประปา น้ำบ่อใช้อาบ ล้างรถ ที่มีปัญหาก็คือเรื่องขยะ เพราะมีคนจากที่อื่นนำขยะใส่รถมาทิ้งในเขตอำเภอหางดง ประเด็นนี้ยังไม่ทราบว่าจะแก้ไขอย่างไร แม้จะใช้วิธีปักป้ายว่า

ห้ามทิ้งขยะ ก็ยังมีคนมาทิ้ง แต่ถ้าเป็นขยะในชุมชนจัดการบ้านใครบ้านมัน เรื่องการป้องกันรักษาป่าจะเน้นและส่งเสริมการปลูกป่าเป็นหลัก และนางกานดาามีวิธีการในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยสามี่ซึ่งเป็นกำนัน เป็นผู้นำหมู่บ้านตำบลช่วยจัดการรณรงค์การรักษาความสะอาดด้วยเสียงตามสายในหมู่บ้าน ตำบล นำเสนอถึงแนวทางการจัดการขยะในที่ประชุมกลุ่มแม่บ้านว่าควรจัดการอย่างไร แม้อำเภอทางคงจะอยู่ไกลป่า แต่ก็รณรงค์ส่งเสริมให้ปลูกป่า เป็นการเฉลิมพระเกียรติฉลองในหลวงครบ 6 รอบ ด้วย เพื่อให้ความร่มรื่นแก้ความแห้งแล้ง โดยปีนี้นำกล้าไม้ 7,000 ต้น แจกชาวบ้านช่วยกันรับไปปลูกที่บ้าน ตามถนน ส่วนใหญ่จะเป็นต้นไม้ที่มีผลรับประทานได้

นางกานดา กล่าวถึงการสร้างเครือข่ายว่า ผ่านกลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มต่างๆ ในชุมชนหาแนวร่วมเพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นในชุมชนให้ได้

กรณีศึกษาที่ 16

นางยุพา

นางยุพาซึ่งอยู่ในตำแหน่งประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอแมริม มาตั้งแต่ปี 2535 เคยได้รับรางวัลประกวดแม่บ้านจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวถึงสภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมว่าสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมมานานแล้ว โดยเฉพาะเรื่องน้ำ เพราะเมื่อก่อนน้ำที่อำเภอแมริมเคยอุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันแห้งแล้งหมดแล้ว นอกจากนี้มีปัญหาระเบิดความเสื่อมโทรมของป่า เพราะถูกบุกรุกทำลายเป็นที่ท่องเที่ยวจนหมด เหลือพื้นที่ป่าที่สมบูรณ์อยู่ที่ตำบลห้วยทราย ตำบลแม่แรมและตำบลโป่งแยง ตำบลจี้เหล็กเป็นบางส่วนเป็นสาเหตุทำให้เกิดความแห้งแล้ง ขาดน้ำ แต่ด้านตำบลริมเหนือ ริมใต้จะไม่มีป่าเพราะเป็นที่ลุ่ม ในเรื่องน้ำเสียไม่มีคุณภาพเพราะมีการปล่อยน้ำทิ้งลงแหล่งน้ำ นั้น ปัจจุบันนี้ดีขึ้นเพราะ องค์การบริหารส่วนตำบล เข้าไปกวดขัน ส่วนเรื่องขยะ มีปัญหาอยู่เพราะไม่มีที่ทิ้ง องค์การบริหารส่วนตำบลเคยให้บริษัทหนึ่งมารับเหมากำจัดครั้งหนึ่งแล้ว แต่บริษัทเอาไปทิ้งในเมือง ตอนหลังในเมืองไม่ยอมให้ทิ้ง ปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนตำบลจึงต้องจัดการเอง

นางยุพา ได้กล่าวถึงแนวคิดในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่า เมื่อมีปัญหาจะติดตามดูแลอย่างเคร่งครัดเพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาโดยเร็ว และเน้นบทบาทของ องค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น การรวมพลังเป็นกลุ่มก้อนจะทำให้การแก้ไขปัญหาสำเร็จเร็วขึ้น เช่น กรณีฟาร์มวรพงษ์ปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำจะจัดเวรฝ่ายบริหารของ องค์การบริหารส่วนตำบลไปตรวจสอบตลอดจนกว่าจะแก้ปัญหาได้โดยให้เกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์ทำที่เก็บมูลสัตว์เปิด ไร่ หมู ในฟาร์มให้เรียบร้อย ไม่ให้ทิ้งลงน้ำ

วิธีการในการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นได้ดำเนินการโดยการปรึกษากันก่อนในกลุ่มแม่บ้านว่า มีปัญหาอย่างไรจะแก้ได้อย่างไร แก้ปัญหาโดยการรวมพลังมวลชน เช่น ปัญหาน้ำแห้งก็จะระดมแรงงานชาวบ้านนำกระสอบทรายมากั้นน้ำไว้เป็นช่วงๆ เพื่อไม่ให้น้ำแห้งในหน้าแล้ง ทางอำเภอจะจัดกระสอบให้มาและใช้ขังบ องค์การบริหารส่วนตำบลและแรงงานชาวบ้านช่วยกัน แต่จะกั้นน้ำไว้ใช้คนเดียวไม่ได้เพราะว่าต้องใช้น้ำในการเกษตร ปลูกข้าว เสร็จจากปลูกข้าวก็จะปลูกถั่วเหลือง ตอนระยะปลูกข้าวจะเป็นหน้าฝนไม่มีปัญหาเรื่องน้ำ แต่พอปลูกถั่วเหลืองจะไม่มีน้ำใช้เลย ชาวบ้านต้องใช้น้ำบาดาลในการบริโภค และกั้นน้ำแม่ริมไว้ใช้ในการเกษตร อีกด้านหนึ่งพอบ้านเมืองเจริญ ถนนหนทางดีก็จะมีรถมาดูดทรายในน้ำปึงเป็นช่วงๆ ซึ่งน้ำปึงจะติดกับน้ำแม่ริมโดยราชการอนุญาต พอดูดทรายที่น้ำปึงทรายจากน้ำแม่ริมจะไหลตามไปด้วย เกิดผลกระทบเช่นตลิ่งแม่น้ำปึง แม่น้ำไม่มีทราย เมื่อก่อนชาวบ้านจะขนทรายจากแม่น้ำนี้เข้าวัดในช่วงสงกรานต์เป็นประจำทุกปีแต่ปัจจุบันไม่มีทรายให้ขน ต้องไปหาซื้อจากที่อื่น รวมทั้งซื้อทรายมาใช้สร้างบ้านด้วย การแก้ปัญหาของชุมชนจึงใช้กำลังชาวบ้านหากว่ามีการดูดและขนทราย ก็จะสั่งให้ปิดถนนเข้ามาทำไม่ได้ เพราะชุมชนถือว่าเป็นสิทธิของชุมชนในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

อำเภอแม่ริมไม่มีที่ทิ้งขยะ องค์การบริหารส่วนตำบลมีรายได้น้อยไม่มีเงินซื้อที่ทิ้งขยะ วิธีการจัดการขยะในแต่ละบ้านก็คือ เผาขยะ โดยแต่ละหมู่บ้านจะมีเตาเผาขยะ 1 เตา เศษหญ้า เศษใบไม้ก็ไม่ต้องเผา แยกขยะ เก็บขวดเอาไว้ขาย แต่มีปัญหาเช่น กระป๋องยาฆ่าแมลงจะไม่มีคนรับซื้อคืนซึ่งเป็นปัญหามาก กำจัดยาก ขยะบางส่วนจะนำกลับมาใช้ใหม่ ส่วนโฟมชาวบ้านจะไม่ใช้เลยเพราะว่ารู้แล้วว่าย่อยสลายยากและไม่จำเป็นต้องใช้ การรณรงค์สิ่งแวดล้อมกับแม่บ้านเพราะเป็นเรื่องที่พูดกัน แต่ว่าขยะในแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอ เช่นที่ ตำบลแม่แรม มีนักท่องเที่ยวมากและทิ้งขยะ ไม่สามารถจะไปพูดกับนักท่องเที่ยวได้ และที่สำคัญอำเภอแม่ริมมีบ้านจัดสรร ซึ่งมีปัญหาเพราะชุมชนบ้านจัดสรรนั้นไม่สามารถเข้าไปขอความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ เขาไม่เชื่อถือ โดยมากจะมีเทศบาลมาเก็บขยะให้

วิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยไม่ใช้สารเคมีนั้น นางยุพา เล่าว่า ที่แม่ริมมีการปลูกถั่วเหลืองแต่จะไม่ใช้สารเคมี ใช้ปุ๋ยธรรมชาติ เพราะว่าเป็นบ้านมีคนเลี้ยงไก่ เราก็ซื้อขี้ไก่มาเป็นปุ๋ย ไม่เหมือนผักกะหล่ำ ผักกาด ซึ่งผู้ปลูกจะใช้สารเคมีมาก ชุมชนจึงแก้ด้วยการปลูกผักกางมุ้งกินกันเอง ทำบ้านใครบ้านมันโดยไม่ใช้สารเคมี ส่วนการจัดการเกี่ยวกับป่าไม้นั้น นางยุพา เล่าว่า เน้นการปลูกต้นไม้ในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นรวมทั้งในที่สาธารณะด้วย โดยจะใช้ประกาศเสียงตามสาย และผู้นำสตรีจะเป็นผู้ประสานงานขอรับการสนับสนุนพันธุ์ไม้จากส่วนราชการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมทั่วไปนั้นผู้นำสตรีจะแบ่งชุมชนเป็นกลุ่มหรือเป็นหมวด ให้รับผิดชอบในการปลูกป่า บ้าง รักษาป่าบ้าง ขยะบ้าง แบ่งความรับผิดชอบเป็นหมวดๆตามพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ชุมชน 3 หมู่

บ้านแบ่งเป็น 8 หมู่ค เมื่อมีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านและกลุ่มแม่บ้าน คณะกรรมการก็จะแจ้งไปที่หมู่ค บางทีก็ใช้โทรศัพท์ในการติดต่อกันหากเร่งด่วน เพื่อให้การจัดการเป็นไปด้วยดี นางยุพาได้กล่าวว่ ต้องมีการวางแผนโดยคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านจะปรึกษากันก่อน มีข้อยุติแล้วจะเสนอเรื่องต่อ องค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านนี้ จะประกอบไปด้วยฝ่ายราชการด้วยทุกกระทรวง อาสาสมัครของกระทรวงสาธารณสุข หมออนามัย สัตวแพทย์ ก็ร่วมด้วย เพราะปัจจุบันทางอำเภอจะบังคับมาว่าคนที่เป็นเกษตรจะต้องเป็นกรรมการหมู่บ้านด้วยเพื่อจะได้เชื่อมโยงกันง่าย

ในด้านการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อม นางยุพา กล่าวว่ใช้เวทีของสตรีในฐานะที่เป็นผู้นำทุกระดับในโครงสร้างการปกครองตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เป็นหลักในการขยายแนวร่วมด้านสิ่งแวดล้อม จึงมีเครือข่ายเชื่อมโยงไปในตัว หากมีประเด็นปัญหาหรือการต้องการระดมพลังมวลชนก็สามารถทำได้ว่ เช่น หากต้องการมวลชนประมาณ 1,000 คน ก็สามารถเกลี้ยกันไปหมู่บ้านละ 100 คน ได้ เนื่องจากว่าชาวบ้านยอมรับเพราะประธานของหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านเป็นผู้เลือกประธานตำบล ว่เลือกประธานอำเภอ ตนเองจึงเป็คนที่ชาวบ้านเลือกมา และเพื่อเป็นการขยายเครือข่ายจึงได้แยกกลุ่มไปเป็นกลุ่มตามความสนใจ เช่น ในหมู่บ้านหนึ่งก็จะมีกลุ่มดินหอมมะลิ กลุ่มเย็บผ้าจักรอุตสาหกรรม กลุ่มดินหอมมะลิ ก็จะทำเป็นดอกไม้เป็นพานพุ่ม จะซื้อดินหอมมาทำเป็นผลผลิต กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มเลี้ยงโคนม

กรณีศึกษาที่ 17

นางปรียา

นางปรียาเป็นประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอแม่แตง นางมีแนวคิดในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ว่สนใจที่จะรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้านขยะและสารเคมีเพราะเป็นเรื่องใกล้ตัวและส่งผลกระทบต่อสุขภาพ การแก้ไขเรื่องขยะต้องปลูกฝังให้เด็กรู้จักการแยกขยะตั้งแต่อนุบาล ส่วนการจัดการขยะในหมู่บ้านนั้นต้องเผาบ้านใครบ้านมัน หากที่ทิ้งขยะเองในแต่ละหมู่บ้านได้ลงมือทำเรื่องขยะโดยเริ่มจากภายในโรงเรียนอนุบาลก่อนด้วยการทำโครงการแยกขยะ และสอนให้เด็กนักเรียนอนุบาลรู้จักการแยกขยะจนโครงการนี้ได้รับรางวัลสิ่งแวดล้อมดีเด่น ในหมู่บ้านนั้นการแยกขยะจะทำให้ยากเพราะว่าทุกคนเคยชินกับการทิ้งขยะรวม ส่วนขยะในตลาคนั้นจัดการโดยเผา อำเภอแม่แตงยังไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ชาวบ้านส่วนมากจะคิดถึงการแก้ไขปัญหาปากท้องมากกว่าเรื่องสิ่งแวดล้อม

นางปรียาได้เสนอถึงวิธีการในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะขยะว่จากประสบการณ์ที่พบเห็นพบว่าขยะในอำเภอแม่แตงนั้นมีมากเพราะมีคนจากอำเภออื่นนำมาทิ้งในพื้นที่ และจะมี

การจัดการขยะในเฉพาะช่วงเสด็จเท่านั้น ช่วงเวลาอื่นบ้านเมืองจึงสปรก เห็นว่าถ้าช่วยกันน่าจะแก้ไขได้จึงเริ่มทำที่ ร.ร.อนุบาลของตนเองก่อนเพื่อปลูกฝังทัศนคติ นิสัย โดยส่วนตัวก็สนใจแต่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจว่าจะต้องทำอะไร อยากให้มีวิทยากรมาพูดให้ฟังเกี่ยวกับเรื่องการจัดการขยะ เรื่องพิษจากสารเคมี เรื่องการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ เพื่อที่ชาวบ้านจะได้มีความรู้และนำไปปฏิบัติ ในอนาคตจะทำการจริงจังต่อไป ขณะนี้ยังไม่ได้ขยายความคิดไปในระดับตำบลและอำเภอเนื่องจากแม่บ้านส่วนใหญ่จะสนใจเรื่องปากท้อง หาอาชีพเสริมหลังทำนา เช่น ทำขนม เย็บปักถักร้อย

นางปรียากล่าวถึงการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมว่า เนื่องจากสนใจในเรื่องสารเคมีเพราะมีผลกระทบต่อสุขภาพโดยตรง แต่ไม่ทราบวิธีการแก้ไข จนกระทั่งมีคนจากถิ่นอื่นเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านและทำสวน ปลูกต้นฝรั่งปลอดสารพิษ เมื่อเข้าไปดูเห็นว่าดีและคนดังกล่าวเต็มใจที่จะถ่ายทอดวิธีการให้เพราะต้องการให้คนทั่วไปปลูกผักผลไม้ให้ปลอดสารพิษให้มากเพื่อที่จะได้ไม่มีอันตรายต่อสุขภาพ จึงได้เป็นแกนนำในการขยายผลการปลูกผลไม้ปลอดสารพิษในหมู่บ้านก่อน แต่ยังไม่มีการขยายไปในระดับตำบล ปรากฏว่ามีชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมนี้จำนวนมาก โดยการรวมกลุ่มแม่บ้านทำปุ๋ยหมักเอง ปลูกฝรั่ง กระเทียม ผักปลอดสารพิษ จึงเกิดเป็นเครือข่ายเกษตรปลอดสารพิษขึ้นมา

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางนิรมล โตไทยสงค์
วัน เดือน ปี เกิด	18 พฤษภาคม 2502
สถานภาพ	สมรส
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย ปีการศึกษา 2520 สำเร็จการศึกษาปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการบัญชี มหาวิทยาลัยพายัพ 2524 สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม 2542
การทำงาน	สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ประสบการณ์	2538 ศึกษาดูงานด้านการบริหารการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยเปอร์ตานีเยน ประเทศมาเลเซีย และมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ 2539 ที่ปรึกษาบริษัท พี.เอ็ม.เอล การเกษตรจำกัด 2540 ศึกษาดูงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยฮ่องกง